

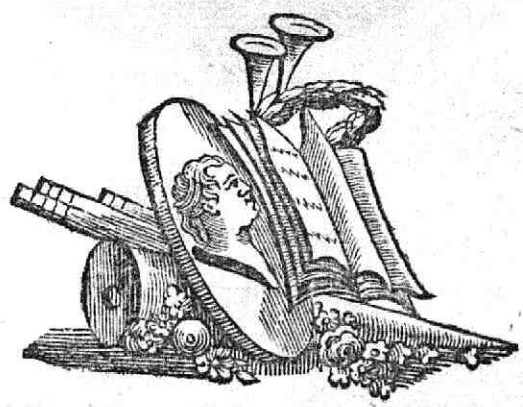
Historische beschrijving van het gebouw der Maatschappij van Verdiensten, ten spreuke voerende, Felix Meritis

<https://hdl.handle.net/1874/187344>

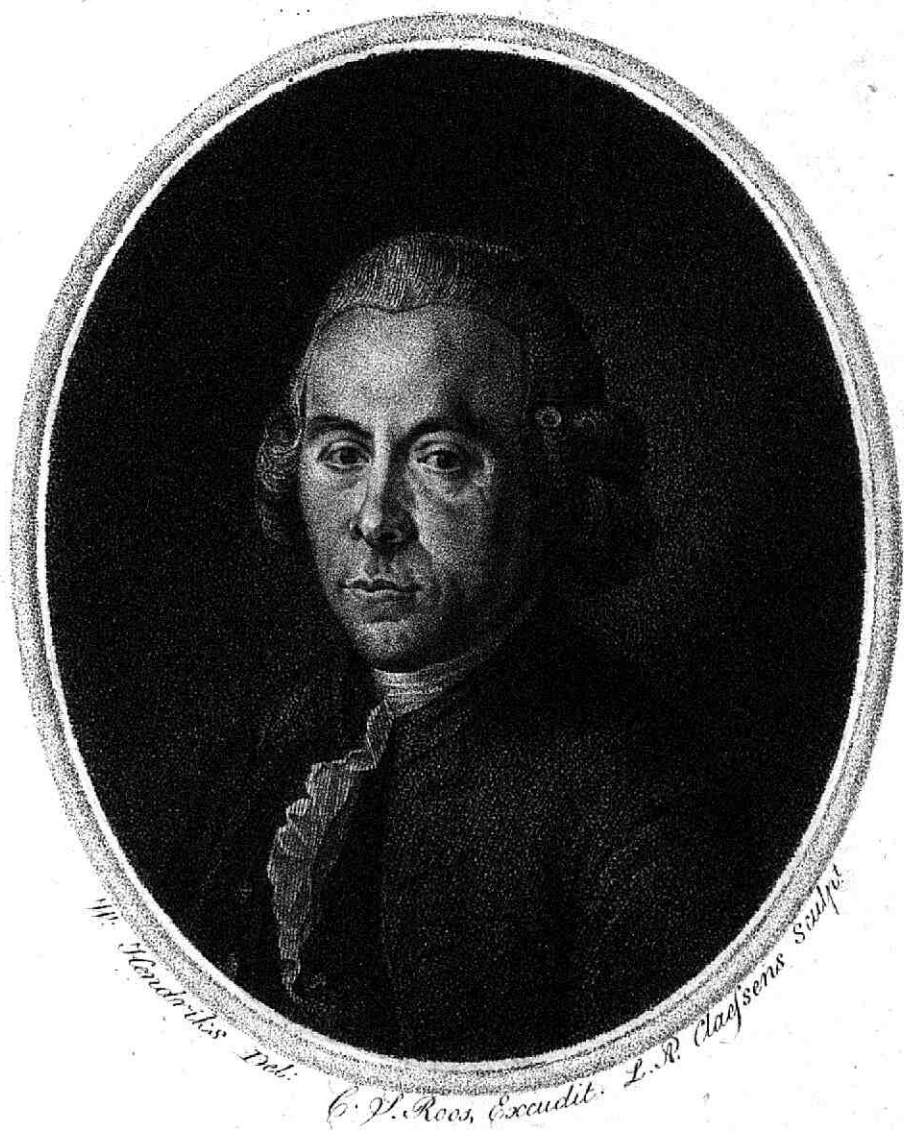
Gee

2

HISTORISCHE
 BESCHRIJVING
 VAN HET
 GEBOUW
 DER
 MAATSCHAPPIJE
 VAN VERDIENSTEN,
 TEN SPREUKE VOERENDE:
FELIX MERITIS.

Te AMSTERDAM,
 Bij C. S. ROOS,
 MDCCC.

W. WRIT'S.

Ontwerper en een van de Eerste Stichters
der Maatschappij *FELIX MERITIS*,
te Amsterdam.

H I S T O R I E

DER

MAATSCHAPPIJË

VAN

VERDIENSTEN,

TEN SPREUKE VOERENDE:

FELIX MERITIS.

—◆◆◆◆◆—

De Maatschappij FELIX MERITIS is heere geboorte verschuldigd aan wijlen den vlijtigen WILLEM WRITS, in zijn leven *Horologiemaaker* hier ter stede, die, zeer waarschijnlijk, het Ontwerp daar van zelf uitgedacht heeft; vermids onder de menigvuldige aantekeningen en handschriften (*) deswegens,

(*) Thands berustende bij den Heer JAN PIETERSE, welke ons het merkwaardige, betreffende deze stichting, daar uit ontleend, wel heeft gelieven medetedeelen.

* 2 *

'er flegts ééne, van eene andere hand dan de zijne, in zijn' boedel gevonden is; immers, alhoewel 'er dikwerf in deze aantekeningen van een vorig Kunstgenootschap gewag gemaakt wordt, dat onder de zinspreuk *Libertas Artium Nutrix* bestaan hadt en door welks Leden wijlen WILLEM WRITS, tot de uitvoering van het Plan dezer Maatschappijë zou aangespoord zijn geweest, zijn 'er toch nimmer eenige Leden van dat zogenoemde Genootschap bekend geworden. De vindingrijke en schrandere WRITS schijnt flegts een ongebeeld Genootschap gebezigd te hebben, om zijn groot oogmerk te gemakkelijker te bereiken, daar toch ieder eerder tot eene reeds gevestigde zaak toetreedt, dan mede wil arbeiden om den grond tot eenige omflagtige en tevens nieuwe onderneeming te leggen

Dat hij aan het meergemelde Ontwerp een' geruimen tijd besteed hebbe, het zij dan tot het daarstellen van het zelve, of wel tot deszelfs beschaaving, blijkt insgelijks overvloedig uit de menigte van aantekeningen

daar

daar van voorhanden , waaronder 'er gevonden worden , die reeds met de jaartellingen van 1770 , 1771 , 1774 , 1775 en 1776 getekend zijn. Alhoewel de Maatschappij dus heure geboorte aan zijn vindingrijke brein geheel verschuldigd is , schijnt het echter dat hij niet spoedig tot een besluit heeft kunnen komen , om haar van een' eigentlijken naam te voorzien ; wel is waar dat zij op het oudste handschrift , van 1770 of 1771 , reeds den naam draagt van een *Konstgenootschap der Verdiensten of de Sociëteit der vrije Broederschap* ; doch , aan den anderen kant , blijkt het , uit verscheidene papieren , in de gemelde verzameling voorkomende , dat hij haar ook nog een menigte andere benamingen gegeven heeft , die allen , als om strijd , omslagtig waren , en van wier uitschrijving de Leezer ons wel gaarne zal willen verschoonen , daar dezelve , als nooit gebezigd , niet anders dan verveeling , zonder eenig nut voor denzelven , zouden veroorzaaken ; van meer belang is het te weten hoe de Ontwerper dezer Maatschap-

pijē vervolgens derzelve Stichting heeft weeten te bewerkstelligen.

Het was dan in het nájaar van 1776, dat meergemelde WRITS, zig als Lid van zeker, waarschijnlijk door hem uitgevonden, Genootschap, onder den naam van de *Maatschappij der Verdiensten*, opgericht onder de *Zinspreuk*: SAPIENTIA ET LIBERTATE, bekend maakte, ten minsten zig als Lid van dat Genootschap, in zeker Leesgezelschap, waarin hij, (zo wel als de Heeren MARCUS DOESBURG, JAN PIETERSE, JAN SCHUTTE HOYMAN en JOAN HENDRIK KEMPER) onder meer anderen, een medelid was, het eerste opening gaf van zodanig een Ontwerp ter oprichting van eene Maatschappij van Verdiensten; echter was het zelve, ten dien tijde, nog ruuw en zeer uitgebreid, wegens veele omslagtige Fondsen, die, volgens het zelve, tot nut der Weetenschappen, Landbouw, Koophandel en Zeevaart, daarbij zouden behooren te worden opgericht; welke groote uitgebreidheid, gevoegd bij de verhaaste voorlezing, ten gevolge hadt, dat

'er,

'er, dien avond, weinig of geen acht op geslagen werdt; dan, bij een herhaald onderzoek, vermeenden de vier, met naamen hier vooren genoemde, Leden van dat Leesgezelschap, daar in zeer veel goeds te bespeuren; zo dat zij meergemelden w. WRITS nu met meer ernst aanspoorden, om zijn Ontwerp eenigzins te beschaaven, minder omslagtig te maaken, en 'er als dan ook meerder algemeene bekendheid aan te geeven; hier aan schijnt hij veelal gehoor verleend, en dit hem aangefpoord te hebben, om hetzelve in beknopter orde te brengen, en van dien tijd af, met andere kundige perfoonen daar over te raadpleegen.

In het begin des Jaars 1777, was hij reeds zo verre met zijn verbeterd Ontwerp gevorderd, dat hij van het zelve gedrukte Requisten en Declaratoiren uitgaf, aan zodanige Perfoonen, als hij tot Leden van deze opterichtene Maatschappij aangemoedigd hadt, en het was ook in den Herfst van dat Jaar, dat hij de gedrukte Advies Billetten rond zondt, en de *Korte Schets wegens de Stichting der Ba-*

raafsche Maatschappij der edele Verdiensten, (welke Stukken gedrukt en in veeler handen zijn,) in 't licht gaf; als 't ware op last en voor rekening der Leden van het *Genootschap der Wijsbegeerte en vrije Konsten*, onder de *Zinspreuk*: SAPIENTIA ET LIBERTATE, doch wel voornaamlijk, zoo niet alleenlijk, volgens zijne uitvinding en op zijne eigene kosten; terwijl hij reeds, op den 30sten October 1777, als *Provisioneerende Administrateur*, de Leden hadt beschreeven tot de Eerste Algemeene Vergadering, op Maandag, den derden November daar aan volgenden, ten huize van de Maatschappij, op de Lelijgraft; welk huis hij ook bereids, voor de maand Meij van dat Jaar, gehuurd hadt.

Op deze wijze dan werdt deze thands zo zeer bloeiende Maatschappij, van dat tijdstip af, door veertig Liefhebbers van Weeten-schappen en schoone Kunsten gevestigd; welken, met recht, den naam van LEDEN STICHTERS verdienen; immers de ijverige WRITS, hadt, wel is waar, den ruuwen klomp daar-gesteld, doch de beschaving daar van is ei-
gent-

gentlijk ter uitvoer en wezenlijk tot stand gebragt, door de návolgende veertig Leden:

- WILLEM WRITS.
JOHANNES KLOK.
JACOB DE JONG.
JAN STRAALMAN.
WILLEM DE JONG.
EDDO HENDRIK TEKENBURG.
BENJAMIN BOSMA, *A. L. M. et Ph. Doct.*
BAREND VAN LOO.
JAN EVERHARD GRAVE.
BAREND VAN DER HOOP.
JAN WILLEM VAN ARP.
MARCUS VAN ARP.
ABRAHAM IJPELAAR.
MARCUS DOESBURGH.
JAN SCHUTTE HOYMAN.
JAN PIETERSSE.
JOAN HENDRIK KEMPER.
CORNELIS SEBILLE ROOS.
JAN VAN DEN BERG.
THEODORUS PETRUS SCHONCK.

Mr. DANIEL GILDEMEESTER, JANSZ.

JACOBUS DE LA LANDE

JAN CHRISTIAAN SEPP.

CHRISTOFFEL LEER.

JACOB CATS.

DIRK WAANDERT ENGERT.

STEVEN DANIEL CARTIER.

DANIEL SEBILLE.

WILLEM VAN BRITTEN DE JONG.

ADRIAAN OTTER.

CORNELIS DIDERIK VAN ERICHEM, *M. D.*

JEAN GRANDJEAN.

HENDRIK STEENBERGEN.

Mr. HENDRIK GILDEMEESTER.

JACOB VAN BUNSCHOTEN.

ISAAC LODEWIJKS, JUNIOR.

CORNELIS SLAAP, JUNIOR.

PIETER PIJPERS.

JAN ANTHONIJ VAN MILLINGEN.

HENDRIK DE FLINES.

Deze Leden , oordeelende dat 'er niets
prijswaardiger is dan zich verdienstelijk te

maa-

maaken, en zijn geluk, zo wel in aanhouden-
de poogingen om verdienstelijk te worden,
als in verdiensten zelve te zoeken, koozen
tot het blafoen hunner Stichting, een Bijen-
korf, waar uit men Honigbijen zag vliegen,
welken, op eene, daar nevens geplaatste, bloem
aasden, met het opschrift: FELIX MERITIS,
dat is: GELUKKIG DOOR VERDIENSTEN;
niet om dat zij oordeelden reeds verdienstelijk
te zijn, maar om dat zij zich het geluk, dat
door waare verdiensten verkreegen wordt,
tot een bestendig doelwit voorstelden; en
plechtig voornamen, alle hunne poogingen aan-
tewenden, om het zelve eenmaal te bereiken.
Doch over dit blafoen en deszelfs beteekenis
zullen wij, bij gelegenheid der beschrijving
van den fraaijen spreekstoel in de gehoorzaal,
nog omstandiger moeten handelen.

Hoewel alle de Leden Stichters, door ge-
lijken ijver tot Weetenschappen en Kunsten,
in het oprichten dezer Maatschappij aangedree-
ven werden, beëffenden zij echter niet allen
dezelfde takken van studiën; zij voorzagen
dus, met grond, of dat zij de Weetenschap-

pen slechts zeer oppervlakkig en in het algemeen zouden moeten behandelen, of dat, zoo iemand hunner eenige meer ingewikkelde Verhandelingen over dezen of genen tak van Weetenfchap voorlaze, allen, die in denzelfven niet genoegzaam ervaaren waren, hoe groot ook hunne kundigheeden in andere takken zijn mogten, weinig vermaaks, gedurende die voorleezingen, zouden kunnen genieten, en weinig nuts uit dezelfven trekken. Deze reden deedt hen besluiten zich in *Departementen* te verdeelen, ten einde de Weetenfchappen en Kunsten, met meerder nut, en na behooren, te kunnen beoeffenen.

Het *eerfte Departement*, 't welke, ingevolge die fchifting, tot ftand kwam, was dat des *Koophandels*, onder welken algemeenen naam men ook de *Zeevaart*, *Landbouw*, *Fabrieken* en *Trafieken* betrok. Het doel van deszelfs werkzaamheeden is den Nederlandschen Koophandel, Landbouw, Fabrieken, Zeevaart, en andere bronnen van 's Lands bloei, door nuttige Verhandelingen, behelzende de voordragt van algemeene en bijzondere kundigheeden, nieuwe

we uitvindingen, of verbeteringen in die vakken, te bevorderen.

Het *tweede Departement*, naamentlijk dat der *Natuurkunde*, was, op 't einde van 't Jaar 1777, ook reeds in volle werkzaamheid: de Leden werden, van tijd tot tijd, talrijker, en hun ijver en weetlust bezorgde der Maatschappij eene schoone verzameling van werktuigen, onder welken men eenige aanzienlijke geschenken telt. Doch naauwlijks hadt men zich eenigen tijd met het doen van Redevoeringen, en van Proeven, bezig gehouden, of men begreep, dat een grondig en geregeld onderwijs in de *Natuurkunde*, van een groot nut zoude zijn; men verzogt derhalven den Heer H. ÆNEÆ die taak op zich te neemen; en zijn onderwijs deedt welhaast nieuwe behoeften ontdekken, dien men te vooren niet bemerkte hadt. Men begreep daar bij ook, dat de meeste deelen der *Natuurkunde* niet, na behooren, behandeld kunnen worden, en dat anderen geheel onaangeroerd moeten blijven, zo lang men geene genoegzaame ervarenis in de *Wiskunde* verkreegen

gen heeft; en dit gaf aanleiding dat men den Heer H. DE HARTOG aanstelde, om ook, voor het Departement der Natuurkunde, de Wiskunde te onderwijzen.

Het *derde* in rang volgend *Departement*, zo verre de oudheid of oprichting aanbelangt, is het *Departement der Tekenkunde*, 't welk de beëffening der Teken-, Schilder-, Graveer-, Beeldhouw-, Boetfeer- en Bouwkunde, en van alle de Weetenschappen, die daarmede verknocht zijn, ten doelwit heeft; sedert de eerste oprichting zijn in hetzelfde merkelijke verbeteringen gemaakt, zo dat men thands niet meer enkel na Pleister, gekleede leevende Modellen, mans en vrouwelijke Ledenmans, (waarbij fraaije antique klederen gemaakt zijn,) maar ook na twee naakte leevende Modellen tekent; en des Saturdags, om de veertien dagen, Kunstbeschouwing houdt, waartoe de Tekeningen en Prenten, dat Departement in eigendom toebehoorende, niet alleen de voorwerpen ter beschouwing opleveren, maar de voornaamste verzamelaars der voortbrengfelen van dezen schoonen tak van Weeten-

ten-

tenschap zetten bereidwillig hunne Cabinetten open, om, op hunne beurt, een gedeelte daarvan ter beschouwing, in dit Departement, voor te leggen; behalven dat, bezit het zelve thands eene fraaije verzameling van de schoonste Pleisterbeelden, te Romén, op de, zich te dier tijd aldaar bevindende, voornaamste Antiéken zelve, afgegooten; gelijk dan ook de kunstminnende Leden, hunne nuttige bijeenkomsten en leerzaame oeffeningen, met behulp van dezen rijken voorraad dier aloude kunstgewrochten, zo wel als in de studie na het leven, den geheelen zomer door, bi het daglicht voordzetten; waardoor dit Departement zeer sterk in werkende Leden is toegenomen, onder wier getal zeer groote Kunstenaars geteld worden.

Het vierde, of het *Departement der Muziek*, was ook reeds bij de oprichting der Maatschappijé in stand, en is, door den onvermoeiden ijver van verscheiden voornaame Liefhebbers, van tijd tot tijd, tot een' hoogen trap van volkomenheid gebragt.

In den Jaare 1779 werdt het vijfde of *De-
par-*

partement der Letterkunde, door vijf Leden uit het Departement des Koophandels, opgericht. Dit Departement, dat zich met Dicht-, Taal-, Gefchied- en Oordeelkunde, gelijk ook met Wijsbegeerte en Welspreekendheid bezig houdt, bloeide ook welhaast, en bekwam verscheiden groote Redenaars tot Leden.

Men zoude dus, alleen het oog vestigende op de gemelde verdeeling, deze Maatschappij, als vijf bijzondere Maatschappijën kunnen aanmerken; doch die, door de vriendschap en eendragt, welke onder allen heerscht, door den vrijen toegang, welken de Leden van een Departement tot alle andere Departementen hebben, door eenige huishoudelijke schikkingen, en door denzelfden ijver, tot voortplanting en beëffening van Kunsten en Weetenschappen, één éénig lighaam uitmaaken. Dierzelfer Leden zijn in *Honoraire*, *Effective*, *Algemeen Titulaire*, voor alle Departementen, en *Bijzonder Titulaire*, voor een enkel Departement, enz. onderscheiden; waarbij nog onlangs eene nieuwe clasfe, onder den tijtel van *Buitengewoon Titulaire*, gevoegd werd.

De

De werkzaamheden van dit eendragtig Gezelschap, werden regelmatig, over alle de dagen der week, verdeeld; zijnde in den beginne de Maandag en Dingsdag voor de Tekenkunde, de Woensdag voor de Letterkunde, de Donderdag voor den Koophandel, de Vrijdag voor de Natuurkunde, en de Saturdag voor de Muziek geschikt; dan, door dien veelen der, tot het Concert behoorende, Muziekmeesters, in den Schouwburg geëngaageerd waren, heeft men hier omtrent eenige verschikking gemaakt, en het Departement der Natuurkunde heeft den Dingsdag voor deszelfs bijeenkomsten gekozen, en den Vrijdag aan het Departement der Muziek afgeftaan; wordende de werkzaamheden van het Departement der Tekenkunde, door die Leden deszelfs, welken de werkzaamheden van dat der Natuurkunde willen bijwoonen, gedurende den tijd der Verhandeling, gestaakt. De door deze beurtverwisseling openvallende Saturdag, wordt niettemin tot een allernuttigst gebruik gebezigd, wordende dezelve de eene week bestemd voor de Kunstbeschouwing, en de

de andere tot het houden van een' *Cursus*, in de Natuurkunde, ten dienste van de zoonen der Leden.

De goedkeuring welke deze Maatschappij door, voor de aanmoediging en opwakkering tot het beëffenen van Kunsten en Weetenschappen, zo juist berekende middelen, bij een aantal waardige mannen, wegdroeg, die jaar op jaar zich als Leden aangaven, was oirzaak, dat men, reeds in 1783, van de Lelijgraft, een grooter huis moest gaan betrekken: waar toe zig de gelegenheid als van zelve voordeed, daar een der Leden van het Departement der Natuurkunde, HENDRIK SPILLE, eenige vertrekken in zijne woning, staande op den Fluweelen Burgwal, bij het *Athenaeum Illustre*, der Maatschappij te gebuik aanbodt; welk aanbod door dezelve, behoudens daar toe te maakene onderlinge schikkingen, bereidwillig werdt aangenomen, en ten gevolge hadt, dat derzelve Vergaderingen aldaar vijf jaaren achtereen gehouden werden.

Het groot nut en de aangenaame leerzaamheid

heid der werkzaame bijeenkomsten dezer Maatschappij, intusfchen meer en meer bekend wordende, groeide dezelve, geduurende die vijf jaaren, dermaate in getal van Leden aan, dat ook dit verblijf voor haar te bekrompen werdt, zo dat men zig, in 1785, andermaal in de noodzaaklijkheid bevondt, om, of geen nieuwe Leden meer aan te nemen, of immers een nog grooter gebouw voor de Vergaderingen der Maatschappij te zoeken. Het eerste kon geenszins in aanmerking komen: 'er werdt dus tot het laatste beslooten.

Men bevljigde zich derhalven, om naar verschillende huizen, die meer of min ter bereiking van de oogmerken der Maatschappij geschikt waren, om te zien; doch men begreep weldra, de zaaken nader inziende, dat het zeer moeilijk zoude zijn een huis te verkrijgen, dat alleszins aan de behoeften van alle de Departementen tevens zoude voldoen, en dat men, ondanks al de noodige vertimmeringen en veranderingen in het een of ander huis, dat men zoude kunnen bekomen,

te maaken, echter gevaar liep van altoos een gebrekkig Gesticht daartestellen. Men kwam dus, ná rijp beraad, overéén, een geheel nieuw Gebouw voor de Maatschappij te stichten, en besloot naar een bekwaam erf tot dat einde om te zien.

Daar nu deze onderneeming van een' al te omslagtigen aart was, dan dat Commisfarisfen dezelve, bij alle hunne menigvuldige, aan het bestuur verknogte, bezigheeden, alléén op zig zouden hebben kunnen neemen, vondt men goed uit ieder Departement een Lid aan dezelven toe te voegen, welke vijf Leden te samen met dezelven zitting houdende, de *Commissie tot den Bouw* zouden uitmaaken; zijnde te dier tijd Commisfarisfen:

CORNELIS SEBILLE ROOS, *van wegens het Departement der Tekenkunde.*

CORNELIS SLAAP, JUNIOR, *van dat der Musiek.*

JAN LUGT, DIRKSZ., *van dat der Lettenkunde.*

JOHANNES MARINUS VERHOESEN, *van dat der Natuurkunde.* en

JOHANNES GERARDUS FAUVARCQ, *van dat des Koophandels.*

En

En de daar bij gevoegde Leden:

JAN TERSTEEG, *voor het Departement Tekenskunde.*

THEODORUS JOHANNES WEDDIK, *voor dat der Muziek.*

DANIEL BLEECKER, *voor de Letterkunde.*

PIETER KERKHOVEN, *voor de Natuurkunde.*

JACOB KUIJPER, *voor den Koophandel.*

WILLEM WRITS, *Administrateur.*

en

HIDDE HEEREMIET, *Secretaris.*

Deze Commissie opende heure eerste Vergadering, op Maandag, 24 April 1786. Men hadt het geluk, een ruim erf, op de Keizersgraft na bij de Beerestraat gelegen, aantekooopen: en den 9den Augustus deszelfden jaars werdt men nog twee kleine daarnevens staande huizen, insgelijks door aankoop, magtig: men besloot de oude huizen die 'er op stonden, aftebreken, en 'er een Gebouw te stichten, dat voor alle de Departementen der Maatschappij volmaakt geschikt zoude zijn.

Inmiddels overleedt, op den 6den October daar aanvolgenden, de eerste Ontwerper en Voortzetter der geheele Onderneeming, WIL-

LEM WRITS, op het punt dat deszelfs stichting tot den top van luister stondt opgetrokken te worden; gelijk hij dan ook wel kennis gedraagen heeft van den aankoop der huizen, en het voorneemen om een pragtig Gebouw op te rigten; doch nooit eenige tekening of ontwerp tot den nieuwen aanbouw heeft kunnen zien.

De Bouwcommisfie, om, zo veel mogelijk was, de zaak te bespoedigen, en de kundigste lieden te kunnen raadpleegen, schreef eene Prijsvraag uit, en besloot, den 30sten October, een Programma op te stellen, 't welk in de maand November in 't licht kwam, bevattende een schets van 't geen 'er hoofdzakelijk in het te stichtene gebouw begeerd werdt, nevens een' platten grond van het aangekogte Erf, volgens eene naauwkeurige voetmaat getekend. Men beloofde een premie van zeventig gouden ducaaten aan den genen, die het volledigst *Plan* tot het begeerde Gebouw, vóór den eersten Maart 1787, zoude inleveren: terwijl men nog eene belooning van dertig gouden ducaaten toezeg-

1837 2 8 de

de aan den genen, wiens Plan in de tweede plaats in aanmerking zoude komen. Men hadt het genoeg te zien, dat, op den 3den van Lentemaand 1787, reeds zestien Plans waren ingekomen, waar van 'er voornaamentlijk drie in aanmerking kwamen. Het eene onder de spreuk: *Ornet & Proficiat*; het tweede onder de spreuk: *Felix si Merear*; het derde onder de spreuk: *Pour Satisfaire*. Dezen allen behelsden veele schoone stukken, en gaven de blijkbaarste bewijzen van de kundigheeden hunner opstellers; doch, ná rijp overleg, vondt de Bouw-Commisfie goed, van, op den 3osten van die zelfde maand, eene keuze te doen, en den Vervaardiger van het Plan, onder de spreuk: *Ornet & Proficiat*, met den beloofden eerprijs van zeventig ducaaten te bekroonen: aan den Vervaardiger van het Plan, *Felix si Merear*, den tweeden eerprijs van dertig ducaaten toe te wijzen, en den Opsteller van het Plan, *Pour Satisfaire*, ten blijke van goedkeuring, eene fomme van twintig ducaaten aan te bieden. Bij de opening van het Billet, werd de bekroonde Schrijver bevonden te zijn, de

beroemde Architect, JACOB OTTEN HUSLIJ, en als Opftellers der twee andere Plans maakten zich vervolgens bekend, de Bouwkunstenaars, JAN WILLEM LE NORMANT en PIERRE ESAÏE DUIJVENÉ; de eerstgemelde voor het Plan *Felix si Merear*, en de laatstgemelde voor het Plan *Pour Satisfaire*.

Deze zaak dus afgelopen zijnde, besloot men het Gebouw na het Ontwerp van den Architect HUSLIJ te stichten, met die verandering echter, welke 'er in gemaakt moest worden, ter oirzaake dat men, ná het uitgeeven van het Programma, nog een naast aangelegen erf, door aankoop magtig geworden ware, waar door de Voorgevel breeder, en het voorste gedeelte van het Gebouw grooter werd.

Men hadt zich intusfchen bij Requeste aan de Staaten van Holland, en bij de Regearing van deze Stad vervoegd, ten einde van dezelve vrijheid van Impositiën op de Bouwmaterialen te verkrijgen, en van beiden een gunstige toestemming van dit verzoek bekomen.

Waaröp men tot Timmerman aansfelde

HENDRIK BLOMBERG, en tot Metselaars
CORNELIS TWISK EN ZOON.

Dit alles bevoorens bezorgd zijnde, werdt'er, op den tweeden van Grasmaand daarāan volgenden, een aanvang met het afbreeken der oude huizen gemaakt, nā dat dezelve bevoorens, door den Kunstschilder J. ELFFERS, ter nāgedagtenisfe aan derzelve voormaalig voorkomen, afgeschilderd waren. De grond nu geheel geflegt zijnde, begon men op den 25ften van Zomermaand den eerften mast te heijen, en het was op den 7den van Hooimaand, dat, door den toenmaligen President Commisfaris, CORNELIS SEBILLE ROOS, als vertegenwoordigende de geheele Maatschappij, met veel plegtigheid, de Eerfte fteen op den hoek van het Gebouw, aan de zijde van de Beereffraat, gelegd werdt, in het bijzijn van de overige toenmalige Commisfarisfen:

CHRISTIAAN EVERHARD WEITS,

JAN LUGT, DIRKSZ.

JOHANNES MARINUS VERHOESEN,

en

JOHANNES GERARDUS FAUVARCQ,

B 4

en

en verdere Gecommitteerden tot den Bouw,

JAN SWART,

THEODORUS JOHANNES WEDDIK,

DANIEL BLEECKER,

PIETER KERKHOVEN,

en

CORNELIS SLAAP JUNIOR,

geëdificeerd door den Secretaris

HIDDE HEEREMIET,

en den Administrateur

ALBERT STROKKEL,

benevens een groot aantal der respective Leden. Op dezen Steen, die van wit Marmer, ter grootte van een' gewoonen metselsteen was uitgehouwen, las men de woorden:

Gelegd door

de Maatschappij:

FELIX MERITIS. VII JULIJ,

MDCCLXXXVII.

Voords werden, bij die gelegenheid, door de Dicht- en Letteroëffenende Leden, J. LUGT

DIRKSZ.

DIRKSZ. EN DANIEL BLEECKER, toepasselijke aanspraaken en dichtregelen uitgesproken.

Het werk werdt met zo veel ijver voortgezet, en de zagte winter begunstigde het zelve zodanig, dat men, bereids in 't begin des jaars 1788, verzeekering van de Bouwmeesteren ontving, dat men het huis in het volgend winterfaisoen, hoewel in het ruwe, echter, het zij geheel, het zij ten deele, zoude kunnen gebruiken.

Van dat oogenblik af beraamden Commissarissen de noodige schikkingen, om de eerste Vergadering der Maatschappij in dit Gebouw met alle mogelijke deftigheid te vieren; de Directeuren van het Departement der Muziek boden zich ten dien einde aan, tot het uitvoeren van een buitengewoon, en op de plegtigheid zelve toepasselijk, Muziekstuk. Men begreep dat de eerste Vergadering, als zijnde de algemeene Inwijding van het geheele Gebouw, in de groote Muziekzaal, met eene plegtige Redevoering, behoorde geopend en met het gemelde Muziekstuk beslooten

ten te worden : en dat 'er naderhand , bij de eerste Vergadering van ieder Departement , in het vertrek tot deszelfs bijeenkomsten bestemd , eene afzonderlijke Inwijdings - Redevoering van dat Departement , tot welks werkzaamheeden zodanig een vertrek geschikt ware , zoude kunnen gedaan worden , door die Redenaars , welken de Directeuren van ieder Departement daar toe zouden noodigen.

De eerste zorg van Commisfarisfen , welke post te dier tijd door de Heeren

CHRISTIAAN EVERHARD WEITS,

JAN PIETERSSE,

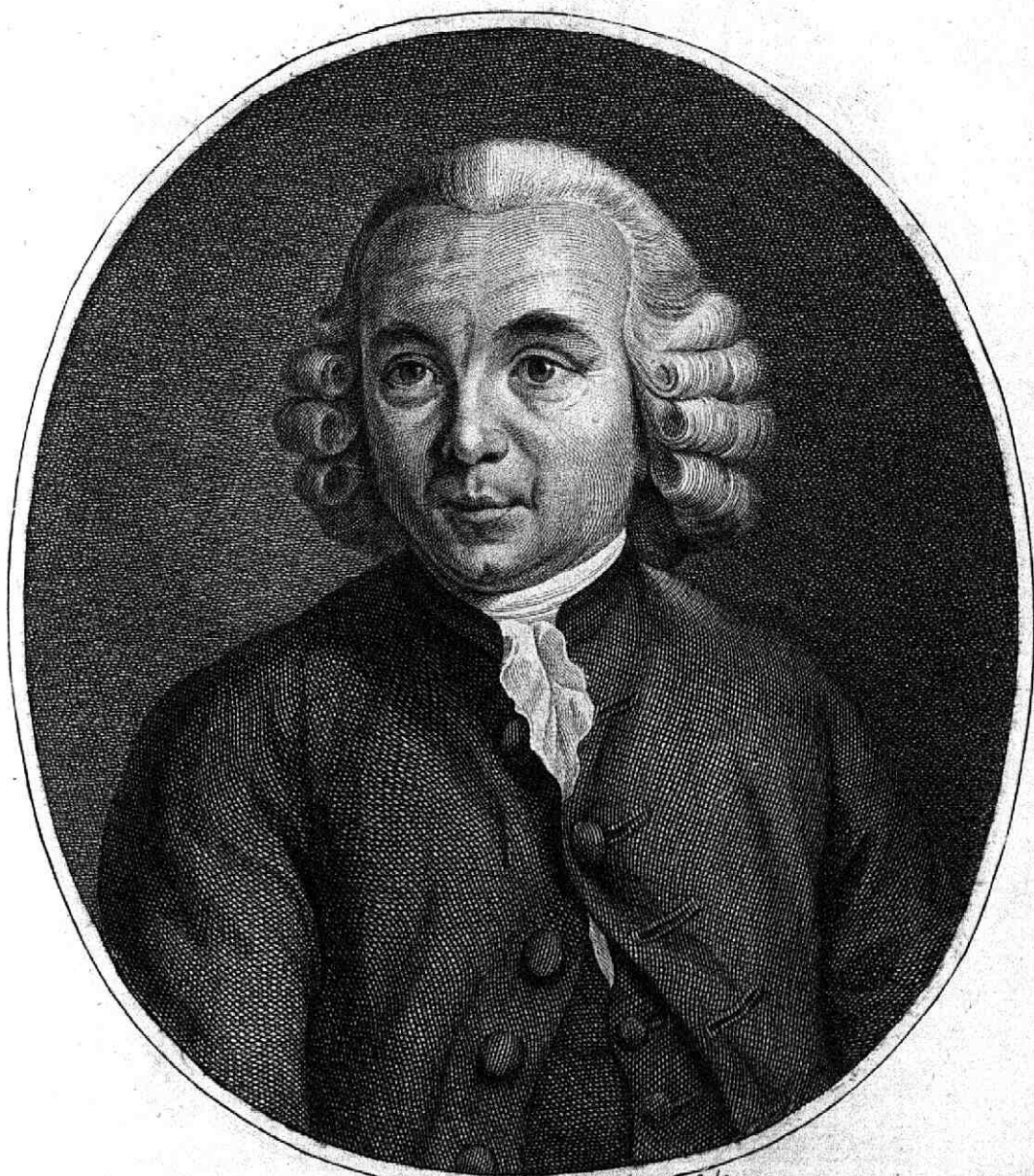
DANIEL BLEECKER,

FRANS LAURENS WOLDORFF,

en

CORNELIS SEBILLE ROOS,

bekleed werdt , was om een' der Leden van de Maatschappij , tot het doen der Inwijdings - Redevoering te verkiesen : ten dien einde verzochten zij den Hoogleeraar , J. H. VAN SWINDEN , die taak op zich te willen nemen : het gene dezelve , met veel bereidwilligheid ,

A. d. Telle, pinx. Guin. Vinkles, sculp.

J. H. VAN SWINDEN.

C. S. Roos, excudit Amstelodami.

heid, en met dankbetuiging voor de eere die men hem door deze uitnoodiging aandeedt, aannam.

Nà dat men nu van den Architect en de verdere Bouwmeesteren bericht bekomen hadde, dat de Muziekzaal tegen het einde van de maand October geheel voltooid, en de beide Entrèekamers, zo als ook eenige andere vertrekken, voor de bijzondere Vergaderingen van Commisfarisfen en zo voords, dienende, in het ruwe gereed zouden zijn, besloot men Vrijdag den 31sten van Wijnmaand tot de algemeene Inwijding te bepaalen, en den daarop volgende dag een talrijk gezelschap Dames, door de Leden daar toe verzocht zullende worden, ter bijwooning van de Inwijding van dit gesticht, te noodigen, vervolgens alle de bijeenkomsten der Maatschappij in het nieuwe Gebouw te houden, en zich daartoe van de Muziekzaal te bedienen, tot dat de vertrekken voor ieder Departement in gereedheid zouden zijn. Het Departement der Tekenkunde, dat eene bijzondere inrichting vereischte, zoude alleen deszelfs Vergaderingen in het oude huis blijven hou-

houden, alwaar men ook, des Dingsdags, de lesfen in de Wiskunde zoude vervolgen.

Men gaf bij tijds kennis van dit besluit aan alle de Leden der Maatschappij, die door circulaire brieven tot de Inwijding verzocht werden, en aan ieder van welken men een billet van toegang voor eene Dame, ter zijner beschikking, tot het bijwoonen van de Aanpraak en van de Muziek, op den eerften November, ter hand stelde. De Regeering, alle de Profesoren, en eenige weinige perfoonen, aan welken de Maatschappij oordeelde bijzondere verpligting te hebben, werden daar bij genoodigd, en men vergunde den Redenaar een klein getal zijner vrienden tot de plegtigheid toe te laten.

De dag dezer Inwijding genaderd zijnde, verzogt men de Leden van de Regeering, de Profesoren, Honoraire Leden, benevens de algemeene en bijzondere Directie der Maatschappij, in de kleine Entréekamer; terwijl alle de overige Leden zich in de groote Entréekamer vervoegden. Ná dat de Leden zich in de zaal geplaatst hadden, be-

ga-

gaven zich de gezamentlijke Directiën, met hunne genoodigden, naar de zaal, bij wier inkomen men terftond een aangenaam muziek hoorde, uit blaasinstrumenten en pauken beftaande. Na dat alle de Leden van het aanzienlijk gezelfchap, ten getale van omtrend vier honderd perfoonen, plaats genomen hadden, werdt, onder de directie van den Componist JOSEPH SCHMITT, die de muziek gecomponeerd hadt, en de uitvoering als Orchest-meester beftuurde, door het volle Orchest, beftaande uit honderd en twaalf perfoonen, waar onder zig dertig Zangers en Zangeresfen bevonden, eene fraaije Ouverture gefpeeld, welke een half uur duurde, en ten doel hadt de toehoorders allengskens tot eene gepaste en bedaarde vreugde op te wekken, en ze daarna wederom tot die klamte te brengen, welke hen gefchikter zoude doen worden, om de Redevoering met de vereifchte aandacht aan te hooren. Op het oogenblik dat deze Ouverture geëindigd was, werdt een leezenaar in het Orchest op de Piano Forte geplaatst; de Hoogleeraar VAN SWINDEN, die inmidfels tufchen de overige Profesforen zijne plaats

plaats genomen hadt, werdt door den President-Commisfaris tot bij die leezenaar geleid, en deedt vervolgens, uit naam der Maatschappij, eene zo doorwrogte, als fierlijke en gepaste Redevoering, waarin zijn Hooggeleerde „ het nut aantoonde 't geen de „ beöeffening van Weetenfchappen, fraaije „ Letteren en Kunften, aan heure beöeffenaren, in alle hunne betrekkingen aanbrengt; „ en vervolgens verklaarde, hoe de inrichtingen dezer Maatschappij eigenaartig gefchikt zijn, om dit nut ten hoogften te bevorderen.” Zo dra dezelve geëindigd, en de Redenaar naar zijne voorige plaats te rug gekeerd was, maakte het Orchest een begin met de uitvoering van verfcheiden Muziek- en de návolgende Zangftukken:

C H O O R Z A N G.

Triomf! Triomf! Triomf!

Wat heil is op deze Aarde,

Voor u van grooter waarde,

Dan nu gij juicht uit éénen mond:

„ Triomf op onzen eigen grond!”

Hier

Hier moet Athenes grootheid wijken;
Gij tart de laatre koningrijken;
Geen volk verwierf zig grooter' roem;

Triomf! Triomf!

Dat men u vrij gelukkig noem'!

Elk uwer grootfche chooren

Trefte ieders hart en ooren,

Met een herhaald, triomf!

R E C I T A T I V O.

Hoe zeldzaam ook de wreede tegenfpoeden
Iets fpaaren in hun alvernielend woeden,

Deez' loffelijke Maatschappij

Blijve echter altoos vrij,

Men hoore eerlang, uit alle monden,

Heur' luifterrijken bloei verkonden;

Heur lof, heur waarde, ftreele elks oor,

En klink' de gantsche waereld door,

ARIA.

A R I A.

Gelijk een rots niet wordt verwrikt
Door 't klotfen van de baaren,
En als de donder 't al verschrikt,
Doet fiddren voor gevaaren,
De felfte flagen weérftand biedt;
Wanneer de blikfem nederfchiet,
Ja alles dreigt te treffen,
Zijn' kruin nog blijft verheffen;
Zo vast ftu ook deez' Maatschappij,
Voor nijd en dwinglandij.

R E C I T A T I V O.

Door onvermoeide vlijt verkrijgt men 't hoogst geluk,
En heeft men voor geen' ramp te vreezen:
Gelukkig door zigzelve' te weezen,
Verheft ons boven allen druk.

R O N D O.

Het beitsjen, dat geen moeite spaart,
Als 't uit de bloemtjens honig gaert,
Verfrekt met recht ter schilderij
Van deez' beroemde Maatschappij:

De zoete honig voor den geest,
Dien zij uit menig bloemtjen leest,
Bevordert deugden, kweekt verstand,
Legt slaafsch vooroordeel aan den band.

Wat ook geboorte, of hoog gezach;
Wat ook het blinkend goud vermag,
Hun zoet heeft zuur, hun vreugd heeft druk:
Verdiensten schenken wáár geluk.

R E C I T A T I V O.

Laat ons de bei, in heure vlijt
Zo onvermoeid, zo vrolijk, evenaaren;

Zo kunnen wij, van zorg bevrijd,
Den honig van 't verstand vergaeren.

D U O.

De Wijsbegeerte, die uw harten kan bekooren,

Geeve uwen ijver dubble spooren;

Heur invloed lichte u altoos vóór;

Zij leide u 't leven blijdlijk door;

Zij doe u alle wezens kennen,

Die in 't heeläl bestaan;

Zij voere uw' geest, op englenpennen,

Tot voor den troon van God,

Den schikker van uw lot:

De Wijsbegeerte sterke uw poogen;

Zij maakt, op een verborgen' wijz'.

Deze Aarde tot een Paradijs.

D U O.

De zuivre Deugd, die uwe harten kan bekooren,

Geeve uwen ijver dubble spooren;

Zij ga, met Wijsbegeerte, u vóór,

En leide u 't leven blijdlijk door;

Zij

Zij leere u uwen Schepper kennen,

En eeren, in uw daën;

Zij voere uw' geest, op engelpennen

Tot voor den troon van God,

Den behikker van uw lot:

Houdt altoos wááre Deugd voor oogen;

Zij maakt, op een verborgen' wíjz',

Deze Aarde tot een Paradijs.

R E C I T A T I V O.

Lieflijke Eendragt, Godlijk beeld!

Daal, op een wolk van zegeningen,

Op de Aarde neêr;

Om, keer op keer,

Uw gunstgenooten met uw heil te omringen,

Een heil, dat braaven streeft;

Dat hunnen moed,

Hoe fel het lot ook woed',

Met onverwinbre kracht bedeeft.

A R I A.

Wat hoofdrol ook de Tweedragt speel,
Op 't onbestendige aardsch tooneel;
Nooit moet ze uw' vasten stand verwrikken;
Maar Eendragt leide u, hand aan hand;
Zo blijv' déez' Maatschappij in stand,
Tot 's waerelds jongste snikken.

R E C I T A T I V O.

God, die 't heelal uit niet heeft voortgebracht;
Op wiens bevel ontelbre waereldbollen
Door de eindlooze uitgebreidheid rollen;
Die 't all' kan doen bezwijken voor zijn magt;
Wiens vriendlijkheid de morgensterren zingen;
Van wiens voorzienigheid de dag gewaagt,
En van wiens trouw de nacht het kenmerk draagt:
Hem, de onöorspronglijke oorzaak aller dingen,
Der stervelingen Opperheer,
Zij eeuwig dank, zij eeuwig eer.

SLOT.

S L O T Z A N G.

C H O O R.

Hallelujah! 't Opperwezen

Zij gepreezen,

Zij geloofd, met hart en stem!

Hij, die alle ding deedt worden,

Onderhoudt in stand en orden,

Hallelujah! zegent Hem!

Looft en dankt het Alvermogen,

Dat uw poogen

Allerwenschlijkst heeft bekroond,

En zijn liefde u gunstrijk toont.

Hallelujah! 't Opperwezen

Zij gepreezen,

Zij geloofd, met hart en stem!

Hallelujah! zegent Hem!

Zingt, met heilgen eerbied, samen:

Hallelujah! amen! amen!

Zo dra de Muziek ten einde gebragt was , werden de Leden der Regeering , Profesoren , enz. door Commisfarisfen in de kleine Entréekamer geleid , alwaar men het gezelschap eenige ververschingen aanbodt. Vervolgens werden alle de genoodigden voor de eer die zij der Maatschappije hadden aangedaan , bedankt ; en Commisfarisfen deeden dezelveu behoorlijk uitgeleide.

De Leden hadden zich intusfchen weder in de groote Entréekamer begeeven , alwaar zij nog eenigen tijd vertoefden.

De volgende dag , zijnde Saturdag den eerfte November , was tot de herhaaling van het Muziek des voorigen daags , voor een aanzienlijk gezelschap , van omtrent vier honderd Dames , geschikt. Dezen werden , bij heure aankomst , door eenige Directeuren der Maatschappije , met behoorlijke eerbied ontvangen , en in de Muziekzaal naar heure plaatsen geleid. Men verzocht de Leden in de Entréekamers te gaan , en , voor deze keer , gedurende de plegtigheid , of aldaar , of in de groote gaanerij , die boven , langs een groot
ge-

gedeelte van de Zaal gaat, en het gezicht op dezelve heeft, te vertoeven: dewijl de Maatschappij beslooten hadt, dat, deze keer, in de Zaal geene andere Leden, dan die van de algemeene en bijzondere Directie der Maatschappij, benevens de Honoraire Leden, zouden toegelaaten worden.

Toen men zag dat het Gezelschap van genoodigde Dames voltallig was, traden gemelde bestuurende en Honoraire Leden ter Zaaie in, en plaatsten zich op stoelen, die ten dien einde, in het middenpad, tusfchen de twee rijen banken, gesteld waren. Hierop werdt de ouverture van den voorigen dag aangevangen: zo dra deze geëindigd was, werdt de Hoogleeraar VAN SWINDEN, door den President Commisfaris, naar dezelfde Spreekplaats als den voorigen dag geleid, en deedt voords, wederom uit naam der Maatschappije, eene fierlijke en uitmuntende aanspraak aan de Dames, om dezelve met heere eerste verschijning in deze nieuwe Zaal te verwelkomen, deze gelegenheid bezigende, om den invloed, dien de beschaving der

Mannen, door beoëffening van Weetenschappen, fraaije Letteren, en schoone Kunsten, op het geluk der Vrouwen heeft, af te maalen, en tevens aan te toonen, op welke wijze, en hoe verre die beoëffening in de schoone Sexe, niet alleen een sieraad, maar ook een bron van huislijk genoeg en waar geluk voor de Vrouwen worden kan.

Men vertoefde eenigen tijd ná de gedaane Aanspraak, om het Gezelschap eenige ververfchingen aan te bieden, waarna men de Muziekstukken van den vorigen dag herhaalde. Eindelijk werden de genoodigde Vrouwen, na de orde in welke de rijdtuigen zich voor de deur bevonden, uitgeleid, en deze dag liep met dezelfde geschiktheid, en even veel genoeg als de voorige, ten einde.

Deze Redevoering en Aanspraak tot het gantsche Gebouw, en tot alle de Departementen in 't gemeen betrekking hebbende, zijn de overige Departementen vervolgens, meer bijzonder ook met veel plegtigheid, ingewijd.

Daar de *Departementen* der *Letterkunde*, en des *Koophandels*, derzelve werkzaamheden ver-

rich-

richten in dezelfde Zaal, geschikt tot het voorlezen van Redevoeringen, waar bij geene Proefondervindelijke aanwijzingen gedaan worden, welke men daarom door den naam van *Auditorium*, van de overige Zaaln van dit Gebouw onderscheiden heeft, en deze nieuwe Zaal, eerst in 't begin van 't Jaar 1789 voltooid werdt, zo wijdde de welsprekende Hoogleeraar, Mr. H. C. CRAS, dezelve voor de Letterkunde in, op Woensdag, den 7den Januarij, met eene zo fraai bewerkte als juist ter gelegenheid voegende Redevoering, over: Eenige verschillende foorten „ van het schoone, zo in de natuur, als in „ de kunsten en wetenschappen: en over de „ toevalligheeden, die het gevoel en den indruk van het schoone dikwijls of versterken of verflaauwen.”

Deze plegtigheid, waarbij de Regeering, Profesoren en Honoraire Leden, genoodigd waren, en dus met de Leden een getal van ruim vier honderd Perfoonen uitmaakten, ging gepaard met een streelend muziek, opzette-

H. C. CRAS.

te Amsterdam by C. S. Roos.

lijk daartoe gecomponeerd, door den kundigen
JOSEPH SCHMIDT.

Met gelijke staatigheid geschiedde, daags daar
aan, de Inwijding van het Departement des
Koophandels, door derzelve Mede-Directeur,
W. WAGTENDORP EEKMAN; hij handelde
in zijne Redevoering, op eene gepaste wijze,
over: „ De noodzaakelijke aanwezigheid van
„ Koophandel, Zeevaart, Vischerijen, Land-
„ bouw, Fabrieken en Trafieken, in de Bur-
„ gerlijke samenleving in 't gemeen, en der-
„ zelve beschouwing of beoëffening als be-
„ roeps- en handwerkkunsten, in eene Maat-
„ schappij van kunsten en wetenschappen in
„ 't bijzonder.”

En het was op den 3den November, 1789,
dat de kundige Hoogleraar, A. BONN, de
werkzaamheden van het Departement der
Tekenkunde opende, met eene sierlijke en
doorwrochte Redevoering, over: „ De voor-
„ deelige samenwooning der Tekenkunst, met
„ andere kunsten en wetenschappen.”

Tot het bijwoonen dezer Redevoering, die
in de Geheerzaal werdt gehouden, waren
de-

dezelfde aanzienlijke Perfoonen genoodigd als bij de voorige Inwijdingen. Dus was de Vergadering talrijk en aanzienlijk! Nà het eindigen der Redevoering, werden de Toehoorders geleid naar het Tekenvertrek, dat nu voltooid, in orde gebragt, en bij deze gelegenheid geheel verlicht was.

Op den 9den daar aan volgenden werdt, voor de eerste reize, na het ontkleed model getekend.

Eindelijk wijdde die zelfde Hoogleeraar, op den 20sten dier maand, het Departement der Natuurkunde in.

Het onderwerp dezer uitmuntende Redevoering was: „Over het voortreffelijk nut „eener beoëffening der Proefondervindelijke „Natuurkunde.”

Voor en ná deze Redevoering werdt een allerfraaist, opzettelijk daartoe, door den gemelden JOSEPH SCHMIDT, gecomponeerd muziektuk, alleen uit Blaasinstrumenten en Pauken bestaande, uitgevoerd.

Veele bijkomende omftandigheeden, en onontbeerlijke vereischten, maakten dit Ge-
bouw

bouw kostbaarer , dan men in den beginne gedacht hadde ; echter , de bereidwilligheid der welmeenendste en gegoedste Leden hielp wel rasch die zwaarigheid aan kant ; men vormde een plan van Negotiatie , en men stelde daarover tot Commisfarisfen aan , de Heeren Leden :

JAN GILDEMEESTER, JANSZ.

JAN ANANIAS WILLINK,

JOAN GOLL VAN FRANCKENSTEIN,

ANTHONIJ DULL,

KAREL D'AMOUR

en

JEAN ETIENNE GUERIN.

welken reeds , op den 7den April 1790 , de eerste aflossing van 85 Aandeelen , bij uitlooting , bewerkstelligden , en waarmede men jaarlijks voortgaat.

Slaan wij voords het oog op de oeffeningen , die men nog , behalven de gewoone der vijf Departementen , te weten , de Toon-, Teken-, Natuur- en Redeneerkunde , welke laatste , zo wel door het Departement des Koophandels , als door dat der Letterkunde
be-

beëffend wordt, in deze zo werkzaame Maatschappij ingevoerd heeft, ten einde geen' tijd te laten verlooren gaan, zonder eenig nuttig gebruik van de, in dit Gebouw voorhanden zijnde, gelegenheden tot beëffening van Kunsten en Weetenschappen te maaken; dan valt ons voornaamlijk in 't oog de wegens gebrek aan gelegenheid, hier te lande zo schaarsch beëffend wordende **STERREKUNDE**: ook aan deze verhevene kundigheid is in dit prachtig Gebouw, eene, zo veel de omstandigheden zulks toelieten, geschikte oefenplaats aangewezen, welke, zo door de vlijt en ijver tot aankweeking van deze zo nuttige Weetenschap, van den Hoogleeraar **J. H. VAN SWINDEN**, en de overige kunstminnende Leden van het Departement der Natuurkunde, bereids tot een' aanmerkelijken trap van vordering gebragt was, wanneer genoemde Hoogleeraar, ten dienste des Vaderlands, in andere bezigheeden gewikkeld werdt, als wanneer dit kortstondig gemis van dezen doorkundigen ijveraar voor den roem en het nut der Maatschappij, weder vergoed werdt, door het, in de Sterrekun-

kunde door en door geëffend Lid J. F. VAN BEEK CALCOEN, die met denzelfden ijver en lust, de belangens dezer aanzienlijke Maatschappij ter harte nam; en zig tevens met de deskundige Leden van het Departement der Natuurkunde, met de verdere, nog in het werk te stellene verbeteringen, op eene, voor de Leden zo aangename als doelmaatige wijze, belastte.

De NATUURKUNDE in het algemeen, die een' zo grooten invloed op de behoeften des levens heeft, en zo veel ter beschavinge des verstands bijbrengt, wordt ook in deze Maatschappij, bij uitzondering, behartigd. Daar 'er, behalven de stoffen, welken de Leden van het Departement van Natuurkunde in hunne afzonderlijke Verhandelingen en Voorleezingen, zo over de Werktuigkunde, Electriciteit, Luchtkunde, Verhevelingen, Natuurlijke Historie, Scheidkunde, enz. altijd vergezeld van de daartoe betrekking hebbende Proefneemingen en toebereidselen, (preparaaten) ten onderwerp kiezen, nog een' algemeen *curfus* of doorgaand onderwijs, in die

die nuttige Weetenschap gegeven wordt ; door een' daartoe aangestelden Lector, welke post welëer, door den tot een' gewigtiger post in den Haag beroepen H. ENEÆ, uitgeöeffend werdt, en thands door het kundig Medelid JOHANNES BUIJS bekleed wordt, die, onder anderen, daar toe bezigt, de in het Nederduitsch overgezette *Positiones Physicæ* van den Hoogleeraar VAN SWINDEN; alle de daar in voorkomende stellingen, zo wel Wis- kunftig, als met de daartoe noodige Proef- neemingen bewijzende; gelijk dezelve ook des Saturdays een' diergelijken *curfus* over de *Gronden der Natuurkunde*, van BENJAMIN BOSMA, ten aanhoore van de Zoonen der Leden dezer Maatschappijë, houdt; ter- wijl ook des Zomers deze werkzaamhee- den worden voortgezet, en de Natuurkun- dige lesfen, op eene meer Mathematifche wij- ze, behandeld worden; daar en boven nog afzonderlijk, des Zondags voormiddags, in gevalle daartoe bekwaame gelegenheid is, te famen met het in dit vak ijverig Medelid van het Departement der Natuurkunde JAN AN- THONIE VAN HEMERT, proeven doende
met

met de Zonnemicroscoop, en andere gezichtkundige Werktuigen, en de regelen der Gezichtkunde verklaarende; alles tot ongemeen nut en aangename uitspanning der Leden, wier zucht tot Weetenschappen, deze bloeiende Maatschappij in stand houdt.

En op dat de bijwooning van alle deze zo nuttige lesfen, met te meer vruchts zoude kunnen geschieden, wordt ook de WISKUNST, op wier onveranderlijke wetten, de geheele Proefondervindelijke Natuurkunde gegrondvest is, hier in derzelver geheelen omvang regelmatig geleeraard, door den kundigen Examinator der Zeelieden, DE HARTOG, die, zo wel de *hooge* als *laagere Mathesis*, deze laatste ook ten nutte van de Zoonen der Leden, die den Saturdagschen *curfus* in de Natuurkunde, bijwoonen, van derzelver eerste beginfelen af, volgens een' regelmatigen *curfus* behandelt; daar toe bezigende de Werken van EULER, STEENSTRA en anderen, welken, wegens derzelver juiste orde en klaarheid, tot diergelijk een onderwijs het meest geschikt gevonden worden.

Alle deze werkzaamheeden der opgenoemde Departementen verschaffen niet alleen derzelver eigene Leden nut en vermaak, maar hebben daarbij nog een' algemeen invloed op elkanderen; daar zij zelfs ook hun nut door verscheidene, bij voortduuring in 't licht verschijnende, Verhandelingen en uitgevoerde Muziekstukken naar buiten doen werken; alleen het Departement van Tekenkunde schein, uit den bijzonderen aart van deszelfs werkzaamheeden, min geschikt te zijn, om in die onderlinge, en ten algemeen nutte dienende, samenwerking, te deelen, wijl de in hetzelfde verricht wordende kunstöefening zig doorgaandsch bij de werkende Leden bepaalt en de kunstgewrochten die door dezelve in de Maatschappij vervaardigd worden, enkel tot hunne eigen oeffening en bevordering in de kunst dienen. — De overweeging van deze, tot het belang der Maatschappij over het algemeen, zo weinig bijdraagende werkzaamheid, hadt bereids, sedert lang, bij eenigen van deszelfs ijverige en verdienstelijke Leden, het denkbeeld doen ontstaan om eene pooging aantewenden, ten einde

als: D de

de, door eenen meer uitgebreiden werkring, met opzicht tot de beëfening der Tekenende kunsten, dat gene te vergoeden, waar in dit Departement, ter bevordering van de genoegens der Leden, in het algemeen, in vergelijking van andere Departementen, mogt te kort fchieten. Te meer vondt men zig tot iets diergelijks aangefpoord, daar de poogingen dezès Departements, reeds bij de eerste oprichting dezer Maatschappij, daar heenen geftrekt hadden, om, door dezèlfs werkzaamheden, zo veel mogelijk, het groot doel derzelve te helpen bevorderen; doch waar toe men, tot heden, uit hoofde van verfcheidene ongunstige omftandigheeden, de gefchikfte middelen nog niet hadt kunnen bewerkftelligen.

Eindelijk, daar de trap van aanzien tot welken deze Maatschappij is opgeklimmen en de roem welken zij zich, niet alleen binnen dit Gemeenebest, maar ook buiten 's Lands, verworven heeft, aan het lang gefmeedde ontwerp een' doelmatigèn uitflag fcheen te be-
 looven, oordeelde het Departement, om,
 als

als een der bestgeschikte middelen , zo wel tot onderlinge veraangenaaming en aanmoediging der Leden , als tot eene algemeen nuttige uitwerking naar buiten , aan de gecombineerde Vergadering van Commisfarisfen en Presideerende Directeuren voorsteltellen :

„ Om , door middel van eer en vergelding ,
 „ niet alleen de Leden dezer Maatschappij ,
 „ maar ook andere , bij de uitnoodiging nader te bepaalene , Kunstenaars , aan te moedigen , ter bevordering van Teken- , Schilder- , Graveer- , Boetsfeer- en Beeldhouwkunde ,
 „ en , ten dien einde , Jaarlijksch één of meer Medailles uittelooven , voor de genen wier ingeleverde stukken , na de beoordeeling van deskundigen , aan de vereischten van het opgegeeven onderwerp , het best hebben beëndwoord ; — dat voords deze Maatschappij , heure goedkeuring aan dit middel hechtende , zoude dienen te besluiten , om dien eerprijs met heur wapen en stempel te doen pronken en het getuigfschrift van verdiensten , door de ondertekening van den Tijdelijken President Commisfaris en een

„ der Secretarissen, mede te doen bekrachti-
 „ gen, en om verder de uitdeeling dier eer-
 „ prijzen, op eene plegtige, en der Maatschap-
 „ pijë alleszins vereerende, wijze, in heur Ge-
 „ bouw te doen verrichten.”

Dit voorstel werd op den 17 Februarij 1800, in de gecombineerde Vergadering geërresteerd, vervolgens voor de Leden gebragt, en door dezelve goedgekeurd zijnde, daarop besloten, om den stempel van de bedoelde Eerpenning, derwijze in te richten, dat ze, bij voorkomende gelegenheid, als een' eerprijs der algemeene Maatschappij, door alle de overige Departementen zoude kunnen gebezigd worden; welken als dan de stoffe, goud of zilver, bekostigende, op dezen stempel, elk hunne benooodigde medailles zouden kunnen doen vervaardigen, en de uitdeeling, op eene plegtige wijze, door het bestuur, in tegenwoordigheid van alle de Leden, zoude kunnen geschieden.

Het Bestuur dezer Maatschappij bestaat uit vijf *Commisjarissen*, die drie jaaren achter een dien post moeten bekleeden, waartoe elk Departement een Lid uit deszelfs midden verkiest,

kiest, die echter onderling, als Commisfarisfen der geheele Maatschappij, werkzaam zijn en niet zo zeer, alleenlijk voor de belangen van hun eigen Departement opkomen; aan dit collegie zijn *twee Secretarisfen* toegevoegd, die ook thands te samen de werkzaamheeden van den vernietigden post van *Administrateur* vervullen. Wat het Finantieele der Maatschappij betreft, daar over zijn *vijf Thesaurieren* gesteld, die mede uit elk Departement, door deszelfs Leden, gekozen worden, en insgelijks drie achter een volgende Jaaren aanblijven; de post van Boekhouder der Maatschappij, die welêer op zeker Jaarlijks Tractement gesteld was, wordt thands door een der Leden, *gratis* waargenomen; terwijl het fonds van Negotiatie, gestrekt hebbende ter bijeenbrenging van penningen geschikt tot den bouw, bestuurd wordt door *zes Commisfarisfen*, waar van, om de twee Jaaren, in de maand Junij, en wel op den dag der Jaarlijkfche uitlooting der aandeele in de negotiatie, drie aftreeden, wier getal weder uit de Leden, die deel in de negotiatie hebben aan-

gevuld wordt; het welk geschiedt door de, alsdan in de Vergadering tegenwoordig zijnde, Deelhebbers in de Negotiatie, uit een dubbeltal door het collegie van Commisfarisfen over de Negotiatie daar toe opgegeeven. Dezen bezorgen de bepaalde uitlootingen, die 's Jaarlijks in de maand April plaats hebben, zorgen voords om den geregelden afloop dezer leening, zo veel mogelijk, te bespoedigen. Deze Directeuren hebben dus alle betrekking op het belang der Maatschappij in het algemeen; ondertusfchen heeft 'er, in ieder Departement, nog een bijzonder Lighaam van bestuur plaats, 't welke de Werkzaamheeden en eigene vereifchten tot de bijeenkomsten der Leden regelt: bestaande deze directie uit drie Leden des Departements, waar van de eerste den post van *President* vervult en de voorstellen en rondvraaging doet in de Departements Vergaderingen, die geregeld op den laatften vergaderdag in de maand, onder den naam van *Huishoudelijke Vergaderingen*, gehouden worden; de tweede bekleedt dien van *Thesaurier*, welke de boeten op het achterblijven der Leden aantekent

kent en Jaarlijks in doet vorderen, en de derde neemt dien van *Scriba* waar, welke de notulen der Vergaderingen houdt, en tevens de convocatie billetten ondertekent. Jaarlijks wordt een nieuwe *Scriba* gekoozen, als wanneer de *President* aftreedt en de *Thesaurier* zijne plaats vervangt; terwijl de *Scriba* in den post van *Thesaurier* optreedt. Behalven deze Directieposten hebben de Departementen nog Opzichters over derzelver bijzondere kabinetten en bezittingen, wordende de Kunstzaal der Tekenkunde en de Bewaarkamer der Physische Instrumenten, door een Lid uit elk dezer Departementen, onder den titel van *Inspecteur*, gadegeslagen en de Boekverzameling, welke voornaamlijk de Departementen Koophandel en Letterkunde aangaat, door een Lid uit een derzelven, onder den Tijtelt van *Bibliothecaris*, in behoorlijke orde gehouden.

De vijf Commisfarisfen der algemeene Maatschappij houden maandelijks, en wel alle eerste maandagen der maand en wanneer de werkzaamheeden aan den gang zijn, van November tot April, mede op den derden

maandag in de maand, hunne Vergaderingen, in welken zij de belangen der Maatschappij behartigen, en voords om de drie maanden, behalven in April, Maj en Augustus, eene gecombineerde Vergadering met Directeuren der Departementen, waar in, uit elk der Departementen, een President-Directeur tegenwoordig moet zijn, om aldaar de belangen van deszelfs Departement te handhaven.

Voords wordt 'er, eens in het Jaar, en wel op den eersten Maandag in November, eene Jaarlijksche Vergadering gehouden, waartoe alleen de Effective Leden beschreeven worden; in deze wordt de staat der Maatschappij voor dezelve Leden opengelegd en de nieuw gekozene Commisfarisfen en Thesaurieren, ná het afscheid neemen der aftreedenden, in hunne posten plegtig ingeleid. Gelijk ook in de maanden October, November, December, Januarij en Februarij een algemeene Vergadering gehouden wordt, tot het Balotteeren der perfoonen die zig als Candidaaten aan de algemeene Secretarisfen hebben opgegeeven.

Iemand Lid dezer Maatschappij verkiezende

te worden, meldt zulks aan een' der Secretarissen, tevens met de opgave van het Departement onder het welke hij zig wil rangschikken, en of hij zig als *Werkend*, dan wel alleen als *Beschouwend Lid*, wil aangemerkt hebben. De Secretaris plaatst hem daarop terstond op de Candidaaten lijst, en zo dra'er eenige vacatuure in het getal van vierhonderd perfoonen, waar uit de Maatschappij moet bestaan, plaats heeft, wordt terstond een zig daar toe opgegeeven hebbend perfoon in het door hem verkozen Departement voorgesteld; en door de Leden, bij ballotage, goed of afgekeurd. Wordt dezelve als dan afgekeurd, dan dient hij een Maatschappijlijk Jaar te wagten alvorens hij zig weder in hetzelfde laat voorstellen, het geen echter niet langer dan tot drie jaaren achter een herhaald worden kan; doch, in gevallye van goedkeuring wordt dezelve op de maandelijksche algemeene Vergadering door alle de tegenwoordig zijnde Leden geballotteerd.

De onderscheide Clasfen der Leden zijn de volgende:

Effective Leden welken alle de Werkzaamheden kunnen bijwoonen, en den gantschen dag den toegang tot het Huis der Maatschappij hebben, bij hunne intrede een present ter waarde van een-en-twintig guldens, of daar boven, in geld, kunst, werktuigen of boeken aan de Maatschappij, ter verrijking van derzelver eigendommen, verplicht zijn te schenken, en elk een Dameslootjen, ter bijwooning van het Concert, ontfangen.

Honoraire Leden, die wegens hunnen verkreegen roem in eenige Weetenschap of kunst, of wegens eenige aan de Maatschappij beweezene diensten, zonder eenige contributie, als zodanig, door de Maatschappij worden aangenoomen.

Algemeen Titulaire Leden, die toegang tot de Werkzaamheden van alle Departementen, echter geen stem in het bestuur, noch eenigen eigendom aan de bezittingen der Maatschappij, hebben. Dezen moeten ook in het Departement, waartoe ze zig aangegeeven hebben, werkzaam zijn.

Bijzonder Titulaire Leden, welken alleenlijk

de

de bijeenkomsten van dat Département, waar toe ze zig aangegeeven hebben, kunnen bijwoonen, en ook verplicht zijn in het zelve werkzaam te zijn, en eindelijk:

Buitengewoon Titulaire Leden van verdiensten, die toegang tot de Werkzaamheden van alle de Departementen hebben, doch aan geene contributie of boete onderworpen zijn, en alleen uit aanmerking van verdiensten, tot die Clasfe worden toegelaaten; genietende voords alle de voorrechten der Effective Leden, behalven dat ze geen stem in eenige zaaken, raakende het bestuur of eenig aandeel in de goederen der Maatschappij hebben.

Behalven deze onderscheidene Clasfen van Leden die te samen, zo werkende als enkel beschouwende, het geheele Lighaam der Maatschappij uitmaaken, wordt ook aan personen, geen Leden derzelve zijnde, doch die der Maatschappije met eene voorlezing of verhandeling wel gelieven te vereeren, de gelegenheid daar toe in dank vergund, ten einde het genoegen der Leden, door gestadige afwisseling van Verhandelaars, zo veel mogelijk,

lijk, te vermeederen, en elk gelegenheid te verschaffen, om, door eenige nuttige of sierlijke voordragt, voor een zo aanzienlijk Gezelschap, zijne bekwaamheeden aan den dag te leggen.

Het Gebouw der Maatschappij wordt bewoond door een' Huisbewaarer of Pedél en deszelfs bedienden, wien de bezorging van al het noodige, als ook die der gevorderde ververschingen, geduurende de bijeenkomsten, overgelaaten is.

Zodanig is de inrichting en het huishoudelijk Bestuur dezer alom beroemde Maatschappij, die door het verbinden van den welvaart welke uit den Handel voortvloeit, met de beoefening der Weetenschappen, AMSTERDAM tot geen gering fieraad verstrekt en wier wedergade, tot heden, nergens elders wordt aangetroffen.

BESCHRIJVING

VAN HET

GEBOUW,

DER

MAATSCHAPPIË:

FELIX MERITIS.

BRISCHRYVING

YAN HEE

C. E. D. O. U. W.

D. R.

M. A. S. C. H. A. P. U. S.

F. E. L. I. K. M. E. R. I. T. S.

Alvoorens men in dit prachtig Gebouw treede, is het wel der moeite waardig, dat men deszelfs uiterlijk aanzien, naauwkeurig betrachte. Hier toe echter verschaft de daarvan uitgegeeven Prentverbeelding betere gelegenheid, dan men die, zich voor het Gebouw zelve plaatfende, hebben kan; daar het zelve, op een graft geficht zijnde, dat voorrecht mist, 't welk Gebouwen, die op Pleinen aangelegd zijn, uit den aart van derzelve gelegenheid, genieten, naamlijk dat men ze, op een' behoorlijken afftand, van onder tot boven, geheel kan overzien, waar door dus de evenredigheeden en fchoonheid des geheels, beter beoordeeld kunnen worden. Men verbeelde zig dus, dat men, aan de overzijde der Keizersgraffftaa, en de boomen die anders het gezicht belemmeren, weggenomen zijn, als wanneer

neer deszelfs voorgevel zig nagenoeg, gelijk als op de uitgegeevene Prentverbeelding, aan ons gezicht op doen zoude.

VOORGEVEL. Een grootsch colosfaal blok, geheel van breed bij de Breemer Hardsteen, ter breedte van bij na 66, en hoog bij de 80 66 en ter hoogte van bij na 80 voeten, voeten.

daar ter neder gezet, en als 't ware door deszelfs hechtheid het denkbeeld van de duurzaamheid der eendragt, welke het beëffenen van schoone Kunsten en Wetenschappen ten gevolge heeft, in de gedagten der Beschouwers opwekkende, treft terstond het verwonderd oog, daar dit gebouw, boven alle de andre fraaije reeks van huizen, op eene aanmerkelijke wijze in het gezicht valt.

Wanneer wij het geheel, stuksgewijze, van onderen naar boven, met het oog volgen, zien wij dat het in vier voornaame verdiepingen (*etages*) verdeeld is, die, in den eersten opslag, echter slegts drie in getale schijnen te zijn.

De onderpui, of het *sousbasement*, is, tot

tot aan de cordon lijst, geblokt met schif-^{VOORGEVEL.}
tingen, en heeft vier lichten, tusfchen
welken de fierlijke ingang zig opdoet, die
met een' floep van drie treden, in het
gebouw geleidt, en welker beide deuren,
op eene kunstige wijze, met twee, aan
Festonnen opgehangen, antieke medaillons
in hout gebeeldhouwd, versierd zijn, op
welken aan die der rechterzijde van het
Gebouw, de faamgekoppelde hoofden van
Pallas en *Mercurius*, en aan die ter linker
zijde, die van *Apollo* en *Urania* gezien
worden; rondom deze deur loopt een ar-
chitraaf, welke gedekt wordt door een
flotstuk, waarop een acanthusblad uitge-
beiteld is, en waar van een feston van
loofwerk ter wederzijden afhangt; boven
de vier lichten zijn insgelijks diergelijke
flotstukken geplaatst en de afstand der
breedte, van den floep tot het gebouw,
is ter wederzijden met vijf blaauwe arduin
steen paalen, door ijzeren ketenen aan
een verbonden, van de straat afgeslooten.

VOORGEVEL. Boven de Cordonlijst van deze verdieping rijst een viertal prachtige Colommen naar de Chorintifche orde, elk bij de veertig voeten hoog en voor een drievierde gedeelte van derzelve diameter uit den muur voortkomende; deze ondersteunen de eigentlijke Frontespice, welke, met derzelve Fries en Architraaf, op dezelve rust. In den Frontespice Trommel, (gelijk de Bouwkundigen, het voornaame bovenstel van den voorgevel van eenig, na de regelen der Bouwkunst ingericht, gebouw noemen) ziet men het blaas der Maatschappij, gedekt met de ongerande Phrygische vleugelmuts van Mercurius, rustende op twee te samengefrikte Palmtakken, betekenende dat de voordeelen, uit den Koophandel voortgevloeid, dit gebouw tot dien stand gebragt hebben, en onderlinge eendragt de grondslag is, waarop het zelve steunt; voorts hangt van dezelve af een Feston van eiken loofwerk, op eene bevallige wij-

wijze aangevuld. Terwijl de Slangenstaf ^{VOORGEVEL} van Mercurus aan de eene zijde, en een Roeiriem, benevens den drietand van Neptunus ter andere zijde, nevens het blafoen uitfteeken; al zinnebeelden dat de Koophandel en Zeevaart de beide voorname oirzaaken zijn, waar aan deze Tempel der Weetenschappen en Kunsten, deszelfs aanzijn verschuldigd is. In de Fries, onder den Trommel, leest men, in zwaar vergulde Letteren, het devies der Maatschappij: **FELIX MERITIS.** Achter en ter zijde dezer Frontespice, staat, op de Kroonlijst van het Gebouw, eene Borstweering, ter wederzijde met acht Chorintische Balusters voorzien, waar achter de Kap, benevens de Schoorsteen van de beide vleugels des Gebouws, aan den Kap met ijseren Stengen verbonden, zig opdoen, en den geheelen Voorgevel dekken.

Tusschen de Kroonlijst, welke op het viertal Zuilen rust, en het Sousbasement,

VOORGEVEL. vertoonen zig, in het naakt des Gevels, of in de ruimte, waar tegen de Colommen geplaatst zijn, en die ter wederzijde met twee, insgelijks met schiftingen geblokte, Pilasters beperkt wordt, de tweede en derde Verdiepingen, elk met vijf fraaije Lichten voorzien; tusfchen de tweede en derde Verdieping, wordt de vlakke des Gevels gebroken, en verfierd door vijf, tusfchen die lichten geplaatfte, Basrelieven, allen drie vierde gedeelte verheven, en door wijlen den kunstigen Beeldhouwer JAN SWART, bewerkt; vervattende de *Symbolen* of merktekens der vijf bijzondere Weetenschappen en Kunsten, die in dit Gebouw beoeffend worden, en wel in het middenpunt des geheelen Voorgevels, dat des *Koophandels*, hebbende ter rechterzijde dat der *Letterkunde* en *Schilderkunst*, en ter linker, dat der *Natuurkunde* en *Toonkunst*. In het Basrelief 't welk de merktekens des *Koophandels*, *Zeeyaat* en *Landbouw* ver-

vervat, ziet men den Staf en Geldbeurs^{VOORGEVEL}. van Mercurius, wordende door den Staf, de *Welspreekendheid*, en door de Geldbeurs het *Vermogen*, beide zo onontbeerlyk in den *Koophandel*, aangewezen. De *Zeevaart* wordt verbeeld door den Drietand van Neptunus, waar mede de *Zee*, en door een Roeiriem, waar mede de vaart op de *Rivieren* en *Stroomen* wordt aangeduid. De *Landbouw* wordt door een *Spade* uitgedrukt. De Feston waar aan deze merktekens gehegt zijn, met deszelfs hanger is van Olijf, om het nut en den arbeid des *Koophandels* voortestellen, doorvlochten met Wier- en Waterblad, als voortbrengfelen der *Zee*, voor de *Zeevaart*, en hier en daar uitsteekende Koornäiren, welken op den *Landbouw* toepasselijk zijn.

Het Basrelief waarin de Merkbeelden der Letterkunde vervat zijn, behelst een Pook en Kroon, ter aanduiding van het Treurdicht, een Trompet voor het Heldendicht, een Marotjen voor het Hekel-

VOORGEVEL. dicht; een opengeslagen Boek, waarop de Staf van Mercurius ligt, voor de Wel-spreekendheid, en eenige Medailles om de Oudheid- en Historiekunde te betekenen. Het Feston waar aan deze Beelden verbonden zijn, is samengesteld uit Lauren, Hulst en Eiken Takken, zinspeelende op het Helden-, Hekel-, Lier-, Minne- en Leerdicht. —

De Tekenkunst wordt uitgedrukt door een Tekenpen en Tekening; de Schilderkunst, door een Palet en Penceelen; de Beeldhouwkunst, door een Hamer, Bijtels, en het Beeldjen der Natuur; de Graveerkunst, door een Graveerstaal en Prent; en eindelijk de Bouwkunst, door de Winkelhaak en Pasfer; terwijl de bij alle deze Tekenende Kunsten, onontbeerlijke Oudheid en Historiekunde door Medailles worden aangewezen.

De Feston waarin deze zaaken samen verbonden zijn, en deszelfs Hangers, verbeeldt de vier Saifoenen, wordende in
de-

dezelve de Lente door bloemen, de Zo-VOORGEVEL.
 mer door koornairen, de Herfst door
 vruchten, en de Winter door hulst, wor-
 tels, uijens, gedroogde boonen en ram-
 menas aangewezen.

Ter linkerzijde van het middenste Bas-
 relief, volgt dat voor het Departement
 der Natuurkunde, waarin men een Aard-
 globe, Telescoop, Graadboog, Verkijker,
 Winkelhaak en Pasfer, aanëengeftrikt
 ziet; zinspeelende op de Aardrijks-Sterre-
 en Wiskunde.

De Festonnen en derzelver Guirlandes
 verbeelden hier de vier Hoofdstoffen, wor-
 dende de Aarde door vruchten, het Water
 door hoorns, schelpen en coraalgewas,
 met paerelfnoeren aan elkander verbon-
 den; het Vuur door scherpprikkelende
 brandnetels; en de Lucht door bloemen
 verbeeld, wier uitwaasfeming en geur ons
 door dezelve medegedeeld wordt.

Eindelijk het vijfde Basrelief, dat ter
 linkfche zijde, nevens het laatstgenoemde,

VOORGEVEL. geplaatst zijnde , op het Departement der Muziek doelt , is samengefteld uit een Viool , Walthoorn , Dwarsfluit , Fagot en Muziekboek , en in de Fefion hangen roozen en druiven , fchetsfende de vreugd en liefvelijke harmonie der Toonklanken , en ook om dat de Ouden zich , op hunne vreugdefeeften en maaltijden , met roozenkransen pleegen te verfiereu , en de druiven , even als de Muziek , uit veele gedeelten één harmoniefch lighaam te famen ftellen , en 's menfchen hart tot vreugde opwekken.

DE EERSTE VERDIEPING.

De Voordeur ingetreden zijnde, komt men in een' ruimen Gang, ter breedte van $7\frac{1}{2}$, en ter lengte van 50 Amsterdamsche voeten; ter wederzijden deszelfs heeft men de looze en waare deuren der beide Entréekamers en Keuken, en het oog rust op de ruimte van het heldere trapportaal en den, met halve colommen versierden, grooten ingang der Concertzaal; welk doorzicht een' treffenden indruk op den Beschouwer maakt. In het midden van dezen Gang hangt een groote vierkante ganglamptaarn, met weërkaatsfende lichten, welken denzelfden, des avonds inzonderheid, een luisterrijk aanzien geven, geholpen door de lampen, die ten einde van dezen Gang, tegen over den ingang der Concertzaal geplaatst zijn, en op denzelfden een bevallig en glans-

GANG. rijk licht werpen , dat aan het geheel het voorkomen van een deftig Hoftooneel oplevert , en bij de intrede het oog , op eene aangenaame wijze , verrascht en verrukt.

KLEINE ENTREEKAMER.
breed 25,
lang circa 30
voeten.

Het eerste vertrek, waar men ter rechter zijde van dezen Gang inkomt, wordt gemeenlijk genoemd de *kleine Entréekamer*, met betrekking tot het daar tegen over zig bevindende grootere vertrek, 't welke de *grootte Entréekamer* genoemd wordt. Ondertusfchen beflaat deze kleine Entréekamer, in deszelfs breedte, een ruimte van 25, en in deszelfs lengte die van circa 30 voeten. Zij is zindelijk behangen, en met een gestucadoord Platfond en Schoorsteen voorzien; ook zijn 'er in den muur, tegen over de glasraamen, verscheidene kassen geplaatst, ten gebuike van Commisfarisfen en van de Directie der vijf Departementen, welken in dit vertrek hunne Huishoudelijke Vergaderingen houden. Zijnde het zelve voords ook nog ge-

geschikt, om, in den rusttijd of paufeering van het Concert, aan de Dames gelegenheid te geeven, om aldaar die verfrisningen te nuttigen, welken in de zaal zelve niet kunnen worden voorgediend; als ook om, bij het eindigen van het Concert, onder eene vriendelijke converfatie, de geregelde opkomst der rijdtuigen aftewagten.

Achter dit vertrek, en ten einde van den Gang, vindt men eene ruime Keuken, welke met alle benoodigdheeden tot de vereischte bediening geschikt, voorzien is. Eene breede haardsteede, fournuifen, regenwaterspomp, gootsteen, en kassen ter berging van het noodige porcelein, glas- en aardewerk zijn de onmisbaare behoeften, waarmede dit vertrek voorzien is, het welk deszelfs licht van een der vier Binnenplaatfen, breed 20, lang 28 voet, die door de halfronde gedaante des agterften Gebouws gevormd worden, ontvangt. Met veel oordeel is deze Keuken alhier, in de nabijheid der beide Entrée-
ka-

GANG.

KEUKEN.
breed 25, lang
circa 23 voet.

BINNEN-
PLAATS.
breed 20,
lang 28 voet.

BINNEN-
PLAATS.

kamers en Concertzaal, geplaatst, ten einde het in dezelve zig bevindende Gezelschap, ten spoedigsten, met het begeerde te voorzien, welke plaatsing inzonderheid op de avonden wanneer 'er Concert gehouden wordt, allernuttigst is, daar als dan alle deze vertrekken tevens moeten bediend worden, en 'er somtijds meer dan zeshonderd perfoonen op hun begeeren van het gevraagde moeten worden voorzien, het gene, uit hoofde der welgelegene plaatsing van deze Keuken, op de geregeldste en spoedigste wijze geschiedt.

GROOTE EN-
TREEKAMER.
breed 25, lang
44 voeten.

Regt tegen over de Keuken, is de ingang van de *Groote Entreekamer*, welke 44 voeten in lengte beslaat, en voords dezelfde breedte als de kleine Entreekamer heeft. De zoldering en de beide schoorsteenen derzelve zijn insgelijks gestucaard; doch, wegens den geduurigen tabaksrook, is men genoodzaakt geweest, alles, met een daar tegen bestand zijnde verw, te dekken. In het midden dezer

groot-

groote Zaal, die voor de ontfangst en GROOTE EN-
TREEKAMER. het verblijf der Leden, voor en ná de Verhandelingen, geschikt is, vindt men, tusfchen de beide fchoorfteenen, onder eene fraaije Pendule, in een fierlijke Lijst, de aankondiging der Werkzaamheeden van alle de vijf Departementen, zo wel gedurende het zomer als winterfaifoen, en de naamen der Werkende Leden, welken op de bepaalde dagen op zig genomen hebben eene Redevoering, Verhandeling of Voorleezing te doen, als ook de dagen waarop het Departement der Tekenkunde vergadert, den tijd der Kunstbeschouwingen en de aanwijzing der Leden, wier beurt het is om het leevend modél in de houding te stellen, welke meest geschikt is, om een' tekenachtigen omtrek aan het nagebootste beeld te verschaffen. Ook wordt op deze Lijsten het houden van Concerten en Huis-houdelijke Vergaderingen aangekondigd. — Tegen over dit bord, aan den anderen muur, ziet men het blafoen der Maatschap-

GROOTE EN-
TREEKAMER.

schappij, in het graauw geschilderd, boven
het welke de návolgende Latijnsche Dicht-
regelen, door den Dichter JERONIMUS
DE BOSCH JERONIMUSZOON, ver-
vaardigd, geplaatst zijn.

MINERVÆ, MUSIS ET MERCURIO.

S.

Qui Felix Meritis veneratur Palladis aras,
Mufarumque domum Mercuriique focus;
Latus in augusto ponat vestigia templo,
Ingenuisque suas artibus addat opes;
Dumque Camœnarum resonant hæc atria cantu
Majugenæ exhilaret linguæ vigorque lares;
Sic Dea, quæ doctas quondam celebravit Athenas,
Hic stabilem Amstelia figet in urbe pedem.

Dat is :

Aan Minerva, de Zanggodinnen en Mer-
curius gewijd.

Wie, door verdiensten gelukkig, de
altaaren van Pallas, de woonplaats der
Zang-Godinnen, het verblijf van den
God des Koophandels, eerbiedigt, zette
ver-

verheugd zijne schreeden in den luister-<sup>GROOTE EN-
TREKKAMER.</sup>
rijken Tempel, en deele zijne schatten
aan de edele kunsten mede; zo moet,
terwijl deze Gewelven van de klanken
der Zang-Godinnen weërgalmen, de wel-
spreekendheid en ijver van Mercurius het
Gebouw versieren; zo vestigt de Godin,
die weleer de roem van het geleerd Athe-
nen was, in de Amstelslad heuren besten-
digen zetel.

't Welke wij, in de volgende Dichtre-
gelen, aldus nageëamd hebben:

Wie, door verdiensten, zig met recht gelukkig ziet,
Der Mufen, Pallas en Mercur zijn hulde biedt,
Zette, onbezorgd, den voet op dezen achtbren drempel,
En offre van zijn' schat in aller kunsten Tempel;

Terwijl dit huis weërgalmt van der Camoenen (*) toon,
Verheug' t zig in de vlijt van't kroost van Maja's zoon (†)
Op dat de Godheid, die weleer Atheen verlichte,
In deze onze Amstelslad een' vasten zetel sichte!

(*) Zanggodinnen.

(†) Mercurius.

GROOTE EN-
TREEKAMER.

Voords zijn de wanden dezer Zaal grootendeels bedekt met de, door de hand van den kunstigen D. WALLER, fraai geschreevene Naamlijsten der Leden, van de eerste Stichters af tot heden — als ook van die Leden, welken, geduurende dien tijd, het algemeen Bestuur der Maatschappij achtereenvolgend waargenomen hebben. Ook worden in deze, of in de Concertzaal, de veertiendaagsche Kunstbeschouwingen gehouden, en dikwijls de kunstwerken van Gravure, door sommigen der Leden van het Teken-Departement vervaardigd, openlijk ten toon gehangen, gelijk dezelve dan ook met de fraaije afbeeldingen der voornaamste Zaaln van dit treffelijk Gebouw versierd is. Tegen over de raamen is, in een daar toe geschikte nis, een sierlijk Buffet geplaatst; voorzien van een na de tekening van wijlen den Beeldhouder J. SWART, uitvoerig bewerkte Water-vaas.

afloop

Ach-

Achter deze Entréekamer, is, tot gemak der Leden, een Vertrekjen, ter breedte van 18, en ter lengte van 10 voeten afgezonderd, 't welk deszelfs licht door een groot raam van een der opene Binnenplaatfen, ter breedte van 18, en ter lengte van 15 voeten, ontfangt. Dit kamertjen is langs de wanden met kapftokken behangen, ten einde aldaar de mantels, jafsen, pelfen, enz., der Leden, op eene veilige en gefchikte wijze, te kunnen bergen. Een groote dubbele deur, voorzien van een' ftoep van drie treden, geeft hier toegang tot de Binnenplaats. Voords vindt men hier ook een gemak, en een' trap welke naar een daar boven zich bevindend vertrek geleidt, 't welk ter flaapplaats voor den Bedienden van den Castelein gefchikt is.

De Entréekamer weder verlaatende, vindt men, ten einde van den middengang, een ruim en zeer helder Portaal, ter breedte van ruim 23 en ter lengte van

MANTELKA-
MERTJEN.

breed 18, lang
10 voeten

PORTAAL,
GROOTE
TRAP EN
CORRIDOR.

breed ruim 23,
lang 22 voe-
ten.

PORTAAL, 22 voeten, in het welke de groote en
GROOTE fraaije Wenteltrap, voorzien van eene glad-
TRAP EN houten ballustrade, die het geheele Voor-
CORRIDOR. gebouw, tot de bovenste verdieping toe,
 doorflingerende, met deszelfs lugtige en
 sierlijke Gallerijen, een bevallige en groot-
 sche vertooning oplevert; zij bestaat, van
 onder tot boven, uit 65 treden en 6 Om-
 gangen, en eindigt met een' zijdtrap, van
 26 treden in een lugtig en licht Boven-
 portaal, waar ze insgelijks met eene glad-
 houten balustrade omgeeven is. Ter rech-
 ter en linker zijde van dit fraaije Portaal
 vindt men den ingang der beide *Corridors*
 of Gaanerijen, welken de Concertzaal om-
 ringen, en waarvan de rechtsche toegang
 geeft tot een gemak, het welk tegen een
 der agterste Binnenplaatsen stuit; terwijl
 de linksche het beloop der Zaal volgt, en,
 achter de Concertzaal, tegen de Pauzeer-
 of Muziekantenkamer stuit. In deze Gaa-
 nerij komen de deuren der beide Binnen-
 plaatsen, welken zig aan deze zijde van
 het

het Gebouw bevinden, als ook twee zijdeuren, die toegang tot de Concertzaal geven, uit; gelijk mede de deuren van de hier nevens aangebouwde afzonderlijke woning van den Castelein, en die der vertrekken, welke ten gebruike der directie in de onderste verdieping van dit gebouw afgezonderd zijn, en vervolgens nader beschreeven zullen worden.

PORTAAL,
GROOTE
TRAP EN
CORRIDOR.

Wanneer men zig in dit groote Trapportaal, met den rug tegen den ingang der Concertzaal plaatst, levert het gezicht naar de voordeur, insgelijks een fraai doorzicht op; daar de muur, welke het voorgebouw, door middel van dit Portaal, van het achterste Gebouw afscheidt, ter wederzijde van den doorgang met twee reizige gecanneleerde Bylasters van de Chorintische Bouworde bezet is, die met derzelver sierlijke capiteelen, de bovenverdieping schijnen te ondersteunen, en waartegen, des avonds, heldere lamplichten geplaatst zijn, die den ingang der Con-

cert-

certzaal op eene treffende wijze verlicht-
ten.

CONCERT-
ZAAL.

breed 47, lang
70, en hoog
bij de 34
voeten.

Wendt zig de Beschouwer om, dan treft hem de Portique van vier half rond voorkomende Colommen, met basementen en kroonlijst van de Toskaansche orde, die den grooten ingang der Concertzaal versieren; door welken ingetreden zijnde, het oog verrascht wordt door het ruime, heldere en prachtige voorkomen, waar mede deze Zaal, in eene lengte van 70, ter breedte van 47, en ter hoogte van 35 voeten zig opdoet. Op de hoogte van circa 12 voeten, wordt deze Zaal omringd door een rondgaande lijst, voorzien van een plint, waarop 28 Chorintische gecanneleerde Pylasters tegen elken dam, tusfchen de lichten, twee, waarop een rondgaande kroonlijst, versierd met modillons, alles na de Chorintische orde; vervolgens gaat het naakt des muurs coupelsgewijze over tot de vlakke van het gestucadoord Platfond. Dertien
groot

groote glasraamen tusfchen de evenge- CONCERT-
ZAAL.
melde 12 Pylasters geplaatst, en waarvan
negen ter linke zijde, in de fterk verlicht-
te Corridor, en vier ter rechte zijde in
de vrije lucht uitkomen, verfchaffen de-
ze Zaal een bijzonder helder aanzien,
daar de zig kruisfende wederzijdsche licht-
ftraalen, door het gepleisterde muurwerk
derzelve, aangenaam terug gekaatst wor-
dende, een' zeer luifterrijken dag in de-
zelve verfpreden.

De Bouwfieraaden, welke in deze Zaal
het oog vermaaken, zijn allen met fmaak
en zinspeelende op de kunst, die in de-
zelve geöefend wordt, gekoozen; ter we-
derzijden van den ingang, zijn kagchels
geplaatst, wier ftookplaatsen achter in
de Corridor uitkomen; voor dezelve
bevinden zig twee fierlijke Dekftukken of
Maskeeringen, in de gedaante van Naal-
den of puntzuilen (obelisquen) rustende
elk derzelve op vier ronde Ballen, die op
de hoeken van vierkante Voetftukken

CONCERT- of Pedeftalen geplaatst zijn. De Naald
 ZAAL. ter rechterzijde van den ingang, is ver-
 fierd met een Medaillon, waar op men
 het hoofd van Apollo, in verheven werk
 ziet uitgebeeld, als zijnde de God des
 zonnevuurs, en der Zang, en Speelkunst:
 Die ter linkfche zijde, is insgelijks met
 een Medaillon voorzien, waarop het hoofd
 van *Vulcanus*, de God des aardfchen vuurs
 en vinder van den maatflag is afgebeeld.
 Beide deze Medaillons zijn verfierd met
 derzelve toepasfelijke fieraaden; als die
 van *Apollo*, met deszelfs boog, pijlkoo-
 ker en zonnefakkel, en die van *Vulcanus*,
 met nijptang, mooker, en wat tot de
 fmeederij dienftig is; voords zijn beide
 deze naalden omhangen met Laurier-Fes-
 tonnen, welken tot agter om de ballen,
 waarop de Naalden fchijnen te rusten,
 heenen flingeren, en weder voorwaards
 afhangen: boven aan den top der zuilen,
 hangen Feftonnen van eikenbladen, met
 derzelve akervruchten, terwijl een vuur-
 vlam

vlam uit de toppen van beide deze Punt- CONCERT-
ZAAL.
zuilen, opbrandt.

De Piedestalen zijn van onderen met ruitgewijze, geheel doorgestookene plinten, en met onderscheidene sieraden, bestaande uit *Rosetten à la Grecque*, *Fermetten* en blaadjens, op de hoeken der verstekken, voorzien.

De groote deur of ingang is gedekt met een aanzienlijk Pleisterstuk, verbeeldende eene verzameling van allerlei Blaas- en Speel-instrumenten, als zijn Waldhoorn, Violen, Basfen, Hautbois, Clarinetten, Trompetten, Pauken, Muziekboeken en Rollen, 't welk een zo trotsch als bevallig aanzien aan dezelve verschaft.

Boven elke der overige deuren zijn, binnen den dag van de Architraaf, geplaatst zeven Basrelieven, alle zinspeelende op de vermogens van uitdrukking door middel der Toonkunst, en wel in de volgende orde.

De eerste geplaatst boven de deur, ter

CONCERT-
ZAAL.

regte hand des Orchestmeesters, duidt het *Boersche Landmuziek* aan, afgebeeld door een Herderstaf, Hoed, Fluit, Doedelzak, Viool, Roozenkrans en Muziekboek, alles omhangen met klimöp; als zijnde dit een en ander tekens der uitdrukking van het *Herderagtige* en *vrolijke*.

Boven de volgende deur vertoont zich het *schertsende* en *satirique* of stekelige door een Thyrsus met Wijngaardranken omwonden, een Term van Momus, Satersfluit, Tambourin, Triangel met ringen en saam verbonden door een Feston van stekelige Hulstbladen.

Daaraan volgt, boven de derde deur, het *Zangmaatige* en *Verliefde*, verbeeld door een Cyter, een blad met zangmuziek, maatrol, brandende Liefdesfakkel en Pijlkooker, alles omhangen met Myrthebladeren en derzelve knopjens, als zijnde dit loof weleer aan Venus en de Liefde gewijd geweest.

De vierde deur is gedekt met een zin-
spee-

speelend fieraad op het *Verplichtende* en *Dankbaare*; voorgesteld door een' hoorn van overvloed, vruchten en geld uitstortende, daar nevens een autaar, waarbij een Oijevaar en Arend uitgehouwen zijn. Wordende door den Hoorn van overvloed de *Verplichting*, en door het outaar met deszelfs bijfieraaden de *Dankbaarheid* aangewezen.

CONCERT-
ZAAL.

Ná deze volgt, boven de vijfde deur, het *Staatige en Deftige*, verbeeld door den Romeinschen Roedenbundel (*Fascis Consularis*), een Violoncel, Trompet en Orgelpijp, omhangen met een Feston van Eikenbladen en akers.

Boven den grooten ingang, onder het Dekstuk van Pleister, is het *Verhevene* en *Grootfche* verbeeld, door Apollo's Lier door de zon omstraald, den Lauertak, wel eer aan Helden en Dichters vereerd, en voords aan alle verheven daaden toegewijd; verder nog Oosterpalm en Overwinningbeelden, welke de overwinnaars weleer bij

CONCERT- hunne zegepraalen in de hand hielden,
ZAAL. waarbij ook nog een Muziekboek ge-
voegd is.

De zevende deur, eindelijk, draagt het kenmerk van het *Droevige*, *Wanhoopende* en *Klaagende*, of *Treurende*; voorgesteld door eene Tragifche Tooneelgrijs, een in distelen geprangd en doorboord menschenhart, en eene omgekeerde uitdoovende en smeulende fakkel, alles doorvlochten met Cyprestakken.

De Muziekbladen zijn in elke dezer Basrelieven afzonderlijk gegraveerd, vervattende muziek, die overeenkomt met de voorstelling der zinspeeling van het stuk, en de afzonderlijke figuren in dezelve voorkomende, hangen geestig door elkander gefchakeerd, en faamgestrikt aan Festonnen, die van boven aan knoppen gehecht zijn, en ter wederzijden door ringen afhangen.

ORCHEST. Het Orchest bestaat eene breedte van
breed om- bijna 43, en eene lengte van 22 voeten,
streeks 43, lang 22 voeten.
wan-

wanneer het op het breedst, en voorbij ORCHEST.
 de agterste zijdingangen uit gezet is, ge-
 lijk het zelve zodanig op den Plattegrond
 N°. 1. wordt afgebeeld; echter deze uit-
 zetting, is flegts een behulp, om te meer
 Muziekanten te kunnen plaatfen, ingevalle
 zulks vereischt wordt; doch de regelmaa-
 tige bouworde der Zaal, vordert, dat het
 Orchest, bij deszelfs eerste bepaaling
 binnen de zijddeuren blijve, en de vrije
 toegang der Zaaie, aan dien kant, niet be-
 lemmerd worde; gelijk zulks ook, over-
 eenkomstig het Plan des Bouwmeesters,
 alzo ingericht is geweest, dienende de
 twee agterste deuren tot een' uitgang der
 Muziekanten, en de beide daaraan volgen-
 de, tot toegangen der Zaaie; die ter
 rechter zijde van het Orchest, tot een'
 toegang uit de Corridor, en die ter link-
 sche zijde tot een' toegang naar de Bin-
 nenplaats, welke zig daar achter bevindt;
 gelijk ook het voorste gedeelte van het
 Orchest, dat, wanneer het op zijn breedst

uit-

ORCHEST. uitgezet is, voorbij die deuren springt, en dezelve onbruikbaar maakt, flegts een los aanvoegfel is, het welk ten allen tijde, des begeerende, kan weggenomen en opgeruimd worden. Men treedt in dit orchest, uit de Zaal, met drie treden op, wordende hetzelve, door middel van een sierlijke Balustrade van de overige ruimte der Zaaie afgescheiden; in het midden deszelfs is eene *forte piano* geplaatst, en rondom den wand zijn de zitplaatsen en leezenaars voor de Muziekanten, die hier, ten getale van meer dan tachtig, zonder elkanderen eenigzins te belemmeren, geplaatst kunnen worden, waarbij ook de Waldhoorns, Clarinetten, en meer diergelijke Blaasinstrumenten gerangschikt zijn. Binnen het orchest, tegen den achtermuur der Zaaie, is een kleiner verheven orchest, tot de plaatfing der Pauken en Trompetten geschikt, en insgelijks met eene Balustrade, van het orchest afgezonderd, over welke, bij bijzondere gelegenheden, een pragtig blaauw

blauw satijnen dekkleed, met gouden ORCHEST. franje en afhangende kwasten, en met het blafoen der Maatschappij, in goud geschilderd, gehangen wordt, het gene der Zaaie geen geringen luister bijzet.

In het midden dezer pragtige Zaal zijn, ter wederzijden, 17 half ronde, en met blauw laken bekleede, Zitbanken geplaatst, welken naar vereisch der elliptische gedaante van dezelve, allengs naar den grooten ingang verkleinen, en een middenpad overlaaten, waar langs men, van de groote deur, tot aan den trap van het orchest, een' vrijen toegang heeft, terwijl de wanden der Zaaie, insgelijks met diergelijke banken bezet zijn, zo dat men zeer gemakkelijk een getal van zeshonderd menschen in dezelve ontfangen kan.

Ten einde deze Zaal des avonds behoort VERLICHTING DES AVONDS. verlicht worde, is in het midden derzelve, een groote Lampkroon, voorzien van twaalf Lampen, elk van twee pitten, na de uitvinding van *Argand*, en ter zijde der-

VERLICHTING DES AVONDS.

derzelve, twee kleinere, elk van acht zondanige Lampen, in de beide brandpunten van het ellips des verwulfts geplaatst, welke te samen een licht aan de Zaal verschaffen, 't welk, in helderheid en glans, aan het daglicht zeer nabij komt.

KELDER ONDER DE CONCERTZAAL, breed 9, lengte 7, diep 18 voeten.

In dit middenpad, tusschen de zitplaatsen, en juist in het midden der geheele lengte van de Zaal, vindt men in de vloer een rond en een vierkant luik, 't welk, geöpend zijnde, toegang geeft tot een vierkante in cement gemetselde kelder, ter diepte van circa 19 voeten, en ter breedte van 9 en lengte van 7 voeten waar in men langs een' trap van 5 steenen en 18 houten treden afdaald, en welke kelder, door middel der in alle de verdiepingen van dit achter gebouw, zig bevindende, ronde openingen, die tot op het sterreplat of observatorium toe, voortgaan, den basis van een cylinder of rolronde koker uitmaakt, die bij den aanleg geschikt is geweest, om eene regt-
stan-

standige hoogte van circa 120 voeten te verkrijgen, ten einde, op het observatorium, proeven omtrent den versnellenden val der lighaamen te doen; gelijk men dan ook in dezen kelder zig bevindende, en alle de ronde openingen ontdekt zijnde, uit denzelven, op klaren dag, de sterren die zig in het *zenith* deszelfs bevinden, zou kunnen waarneemen; doch daar men de versnelling der vallende lighaamen door een beknopt werktuig, 't welk de maatschappij, weldra door aankoop magtig werdt, met veel minder omflag en veel wiskunstiger, aan een groot gezelschap tevens, kan doen zien, is deze toefstel, tot heden, nog niet gebruikt geworden.

De Concertzaal, door de groote deur, weder uittreedende, en de Corridor ter regtehand derzelve ingaande, ontmoet men een groote deur, die toegang geeft tot de Binnenplaats, breed 18, lang 15 voeten, welke achter het Mantelkamer-tjen en de groote Entreekamer uitkomt, en

WOONING
VAN DEN
HUISBEWAARER.

breed 18, lang
30 voeten.

BINNEN-
PLAATS.

breed 18,
lang 15 voeten.

VOOR-

BINNEN-
PLAATS.

voorzien is van Gootsteenen, als ook vast een' toegang tot den Wijnkelder, onder de wooning van den Huisbewaarer, die van dezelve aan deze zijde heur licht ontfangt, en bestaat uit een fraai vierkant vertrek, voorzien van een Schoorsteen, en nevens hetzelfde een ruime Keuken, die, met een deur en trap van vijf treden, op de daaraanvolgende tweede

BINNEN-
PLAATS.
breed 11, lang
30 voeten.

Binnenplaats, breed 11, lang 30 voeten, uitkomt; in het portaal dezer Keuken, bevindt zig een trap, die naar de tweede verdieping van dit Gebouw geleidt, en een deur, welke in de onderste Corridor, tegen over den kleinen ingang der Concertzaal, uitkomt, ten einde de Huisbewaarer en deszelfs bedienden, zo veel te gereeder ten allen tijde in het Gebouw bij de hand kunnen zijn.

DE KAMER
VAN COM-
MISSARISSEN.
breed even
15, lang circa
20 voeten.

Voords deze Corridor al verder door-
gaande, voorbij de groote deur, welke
toegang tot de tweede Binnenplaats geeft,
komt men, ter linker zijde, aan het vertrek

van

van Commisfarissen ; eene fraaije vierkan-
te kamer , ter breedte van circa 15 , en
ter lengte van circa 30 voeten , voorzien
van een' schoorsteen , en de noodige kas-
fen , tot berging van papieren , en hebbende
derzelver licht en uitzicht van en op de
achterste- of Openplaats van het Gebouw.

DE KAMER
VAN COM-
MISSARISSEN.
breed circa
15 , lang circa
30 voeten.

Vorbij dit vertrek vindt men den grooten
achtersten Wenteltrap , welke toegang
tot de boven verdiepingen van het Agter-
gebouw verleent , en nevens denzelven
de groote Achterdeur , die naar de achter-
ste Plaats geleidt.

ACHTERSTE
TRAP.

Deze Plaats is breed 38 , en lang 30
voeten , en bezorgt het licht aan de ach-
terste vertrekken van het Gebouw ; ten
einde derzelve is eene Remise geplaatst ,
ter berging van Turf , Steenkoolen en an-
dere benoodigdheeden ; van deze plaats
heeft men het gezicht op den achtergevel
van het Gebouw. Terwijl men , zig op
het nevens het Gebouw paalende R. C.
Hofjen , *Liefde is 't Fondament* , bevinden-

ACHTER-
PLAATS.
breed 38 ,
lang 30
voeten.

ACHTERGE-
VEL.

G de,

ZYDGEVEL. de, den opstal des Zijdgevels in aanmerking kan neemen (*).

PAUSEER-
KAMER.
breed 20, lang
circa 14 voe-
ten.

Het Gebouw door de achterdeur weder intreedende, en de linksche hand volgende, komt men in den engen doorgang achter de Concertzaal, waarin het groot Fournuis eener Kagchel geplaatst is, die het Orchest verwarmt, en welke doorgang voords tot in de Pauseerkamer geleidt, 't welke een zijdvertrek is ter lengte van 14, en ter breedte van 20 voeten; waarin een schoorsteen, en deur, die in het Orchest uitkomt, als ook een raam dat deszelfs uitzicht op de Binnenplaats, breed 10, lang 23 voeten, aan deze zijde van het Gebouw, heeft, en een trap, die naar het vertrek van de Directie van het Departement der Muziek geleidt.

BINNEN-
PLAATS.

breed 10, lang
23 voeten.

T W E E.

(*). De Opstallen van den Voor-, Achter- en Zijdgevel, als ook de doorsneden van het Gebouw in de lengte en in de breedte, zijn allen, in nauwkeurige afmetingen, tevens met de Gezichten der voornaamste Zaaln van dit aanmerkenswaardig Gebouw, in groot folio, in plaat uitgegeeven, en bij den Uitgever dezès te bekomen.

TWEEDE VERDIEPING.

VAN HET ACHTERGEBOUW.

In dit vertrek gekomen zijnde, bevinden KAMER VAN
DE DIRECTIE
DER MUZIEK. wij ons op de tweede Verdieping van het Achtergebouw, en ter halve hoogte van de Concertzaal, die zig door drie Verdiepingen uitstrekt. Dit vertrek is omtrent in alles op dezelfde wijze ingericht en van dezelfde grootte als de Pauseekamer der Muzikanten, behalven dat hier eenige kasfen, ter berging van Muziek en Muziekinstrumenten, gevonden worden, en een der groote glasraamen der Zaaie een zeer fraai gezicht in dezelve oplevert, 't welk inzonderheid des avonds, en bij de verlichting der Zaaie in een talrijk Concert, verrukkend is, wijl men van hier de geheele Zaal in de lengte, tot aan de deftige groote deur door kan zien, en al den klederswier en bevalligen tooi van zo veele Dames,

KAMER VAN als zig in de ruimte der Zaaie bevinden,
DE DIRECTIE bij het helder lamplicht, 't welk den duis-
DER MUZIEK. teren nacht in een' klaaren dag hervormt,
onderscheidentlijk waarneemen kan.

TWEDE Dit vertrek verlaatende, komt men in
CORRIDOR. de tweede Corridor, waar uit de overige
glasraamen, aan de zuidzijde der Concert-
zaal, hun licht scheppen, en waar men,
door middel derzelven, insgelijks een fraai
en onbelemmerd gezicht over de geheele
Zaal heeft; waarom ook, in zeer volkrijke
Concerten, van deze Gaanerie gebruik
gemaakt wordt; alzo de Muziek, bij
het fraaije overzicht der geheele Zaal,
ook aldaar bescheidentlijk gehoord kan
worden.

KAMER VAN Ten einde van deze Gaanerie, en bij
THESAURIE- den achtertrap, vindt men de *Kamer van*
REN. *Thesaurieren*, van dezelfde afmeting als
die van Commisfarisfen, welke 'er juist
onder geplaatst is. Behalven de noodige
ameublementen, en nette stookplaats, zijn
hier ook verscheiden kassen, ten gebruike
van

van Thefaurieren, en eene Alcove, waar- KAMER VAN
THESAURIE-
REN.
in de Geldkist geplaatst is. Ter rechter
zijde van den Corridor zijn twee groote
glasraamen, welke hun licht van de zui-
delijke Binnenplaats scheppen; ook zijn
hier, langs den wand der Concertzaal, eeni-
ge langwerpige openingen gemaakt, wel-
ke ter verversching der lucht in dezelve,
door middel van schuiven, kunnen geö-
pend worden; van daar den voorsten of
grooten trap eenige treden opgaande,
komt men op de

TWEEDE VERDIEPING

VAN HET VOORGEBOUW.

Het *Auditorium*, of de Gehoorzaal, AUDITO-
RIUM.
breed 60, lang
45 voeten.
welke de geheele breedte des Voorgevels
beslaat, en, binnen het muurwerk, om-
trent 60 voeten, bij eene lengte van
bij de 45 voeten heeft, doet zig hier
ter beschouwing op. Ter wederzyde
der groote of middendeur dezer Zaale,
heeft men een Kabinetjen, dat ter

KABINET-
JENS.
breed 17, en
15 voeten,
lang 10 voe-
ten.

rechtsche zijde breed 17, en dat ter linkfche 15 voeten, en beide ter lengte van bij de 10 voeten, strekkende het eerstgenoemde tot een' ingang in de Zaa-
le, geduurende de Redevoeringen, als wanneer de groote deur gefloten is, en dat ter linker zijde tot een rustplaats voor den Redenaar, eer hij den Catheder beftijgt, ten einde de vermoeijing, veroorzaakt door het optreden van den trap, hem, in de uitspraak zijner rede, niet hinderlijk zoude zijn.

Beide deze Kabinetjens ontfangen elk heur licht door twee groote glasraamen, welke op de beide voorfte Binnenplaatfen hun uitzicht hebben. Boven de groote deur dezer Zaa-
le ziet men eene meer dan levensgroote buste, verbeeldende MINERVA, de Godinne der Wijsheid, na de tekening van den Heer J. KUIJPER, door wijlen den beeldhouwer J. SWART, in hout uitgewerkt; voords zijn de beide zijdwanden dezer Zaa-
le voorzien van twee
nis-

nissen, in welken Kagchels geplaatst worden, ten einde aan dezelve des winters eene maatige warmte te verschaffen; boven deze nissen ziet men, de groote deur intreedende, ter rechtsche zijde, de bust van APOLLO, en boven die ter linksche zijde die van MERCURIUS, om aan te duiden, dat in deze gehoorplaats zo wel Voorleezingen, betreffende den Koophandel, als Redevoeringen en Verhandelingen, betreffende de schoone Kunsten en Weetenschappen, gedaan worden.

AUDITORIUM.

Het gewelf dezer Zaale schijnt op twaalf colommen, van de Jonische gemengde orde, te rusten, welke allen van hout gemaakt, echter door derzelve geestige beschildering naar wit geäderd marmer, en derzelve voetstukken naar zwarten toetssteen zweemen, 't welk, inzonderheid des avonds, eene prachtige vertooning oplevert; de hoogte van elke dezer zuilen is, van de basis tot het bovenste heurer capiteelen gerekend, 20 voeten.

VERLICH-
TING.

Tusfchen elke dezer zuilen hangt een fraaije lamp, met twee lichten, waardoor de Zaal, des avonds, door vierëntwintig lichten zeer aangenaam verlicht wordt; terwijl zij over dag, van de vijf groote glasraamen der voorpuijē, een ongemeen helder licht ontfangt.

ZITBANKEN.

In de ruimte, tusfchen de beide reijen colommen, zijn ter wederzijden 14, en dus te famen 28, met groen laken bekleedde zitbanken geplaatst, zodanig dat 'er een vrije doorgang tusfchen dezelven is opengelaaten. Op deze plaatfen zig de Leden, ter aanhooring van de Redvoeringen, terwijl de Directie en de Genoodigden, regt voor den Catheder gezeten zijn; in een halfroond, dat door middel van een houten befhot van de overige zitplaatfen is afgezonderd; niet juist om daar door eenige onderscheiding van rang te willen in acht neemen, welke in dit gezelfchap van beöeffenaaren, en liefhebbers van Kunsten en Weetenschappen,
ge-

geheel vreemd is, maar alleen op dat de Directie te beter in staat zoude zijn om de Genoodigden van de Leden te onderkennen, en dezelve, vóór dat de Redenaar op den Catheder treedt, hunne Entrée-billets te kunnen afvraagen, ten einde de naamen der Genoodigden, in een daartoe geschikt boek, te kunnen aantekenen; wyl de Huishoudelijke Wet der Departementen van Koophandel en Letterkunde, welken deze Zaal, uit hoofde hunner zulks vereischende werkzaamheden, meest in gebruik hebben, den toegang niet meer dan driemaal in een faifoen, aan denzelfden persoon, als Genoodigden, kunnen verleen.

VERLICHTING.

Regt voor deze halfronde balie, of baluster, ter linksche zijde van de groote deur, of aan het einde der Zaal, is de zo sierlijke als kunstige *Catheder*, of *Spreekstoel*, geplaatst, wiens bouw en sieraaden dubbel waardig zijn dat wij 'er onzen aandagt een poos bij bepaalen.

SPREEKSTOEL.

SPREK-
STOEL.
hoog 6, breed
4 voeten.

Deze Spreekstoel, door wijlen den kunstigen Beeldhouwer, J. SWART, op kosten van den Heere PHILIPPUS TADDEL vervaardigd, en door den laatstgenoemden, op den 6den October des Jaars 1779, bij gelegenheid van het oprichten van het Departement der Letterkunde, waar van hij een der Mede-Oprichters was, aan de Maatschappij geschonken, heeft omtrend de hoogte van zes voeten, en de breedte van vier voeten min twee duimen, is vierkant, en geheel van mahoniehout samengesteld, staande op een houten voetstuk, van circa een en een half voet hoog; aan de *Voorzijde* deszelfs, ziet men het blafoen der Maatschappije, zijnde een Bijenkorf, op een voetstuk geplaatst, nevens welke, ter rechter zijde van den Beschouwer, een Zonnebloem, en ter linker zijde een Roozelaar, gevonden wordt; achter dezelve rijst de Zon uit de kimmen, en beschijnt de zig naar dezelve wendende Zon-

Zonnebloem, terwijl de Bijën uit de roozen hunnen honig leezen en denzelven in den korf verzamelen; ter aanwijzing dat de rijzende Zon der verlichting door de Maatschappij, even als de Zon door de Zonnebloem, achtervolgd wordt, en dat de ijverige Leden uit de bloemen der geleerde werken honig vergaderen, en in dezen korf, of het lighaam der Maatschappij, opleggen. Onder in het Voetstuk, waarop de korf geplaatst is, ziet men de Letter V., met het getalmerk 7. verbonden; 't welke de Ontwerper der Maatschappij zeide een geheimzinnig teken, *afkomstig van de Broederschap der Vrijemetzelaars* te zijn; en, volgens een schriftelijk bericht van den Heer J. PIETERSSE, die den Stichter, W. WRITS, herhaalde maalen, over de betekenis dezer letteren ondervraagd heeft, zoude dit geheim hier in bestaan, dat door dit letter en talmerk de zeven in deze Maatschappij gekweekt en geëerd wordende

zaa.

SPREEK-
STOEL.

zaaken bedoeld zijn, welken allen in onze taale, met een V. aan het hoofd, geboekstaafd worden, als :

1. *Verdiens*te, die hier geëerd en beloond wordt.
2. *Vrijheid*, die hier bemind en hooggeschat wordt.
3. *Vrede*, die algemeen begeerd en hier aangekweekt wordt.
4. *Vriendschap*, die hier uitgeoeffend wordt.
5. *Vermaak*, 't welke hier, door de Toon- en andere Kunsten, opgewekt en aan het nut gepaard wordt.
6. *Vergenoegen*, dat uit de gulle vriendschap en de nuttige samenleving, gepaard met schuldeloos vermaak, hier gevonden wordt.
7. *Vaderland*, het welke men hier leert hoogachten, en, zo veel mogelijk, nuttig voor het zelve te zijn.

Men heeft dit geheim voords ook nog anders trachten te verklaren; sommigen meenen

nen dat het getalmerk 7 , 't welk aan de ophaal der V gehecht is , de zeven vrije kunsten aanwijst ; als zijn de *Letterkennis* , *Redenkunst* , *Redeneerkunde* , *Toonkunst* , *Rekenkunst* , *Meetkunst* , *Sterrekunst* ; alle welke in deze Maatschappij beëffend , en bij onderscheidene gelegenheden van dezen Spreekstoel verklaard worden ; draagende den naam van vrije kunsten , wjl het bij de Romeinen den Slaaven niet geoorloofd was , zich in dezelve te oeffenen.

SPREEK-
STOEL.

Of dit alles echter de waare meening en het bedoelde van den Ontwerper met het gebruik van dit talmerk zij , is ons nog niet volkomen gebleeken.

Onder op de *Socle* , of Grondsteen , van het Voetsluk , ziet men het jaartal MDCCLXXVII.

Voords is het schild zelve met een' vergulden olijfkranz omgeeven , en boven de Bijënkorf leest men , in vergulde Letteren ,

FELIX MERITIS , of , *Gelukkig door Ver-*
diens-

SPREK-
STOEL.

diensten, zinspeelende deze regel op de Bijën, die hun voedsel uit de bloemen leezen, en dus door deze hunne *verdiens-ten* gelukkig worden.

Boven het schild hangt een festonsge- wijze opgehouden fluijer, met de woor- den: HONOR ET GLORIA, *Eer en Roem*; en op de onderste lijst van den Catheder leest men het woord INGENI- UM, *Vernuft*, om daar mede aan te wij- ze, dat de eer en roem, waarin het ge- luk bestaat, 't welke de verdiensten ver- schaffen, het Vernuft ten grondslag heeft.

De linksche zijde van dit kunstig en prachtig werkstuk, vervat, in het midden- pannel, de voornaamste werktuigen, wel- ken in den Koophandel, Landbouw, Zee- vaart, Fabrieken en Trafieken, van dienst zijn; allen tot een' groep vereenigd, en zo aartig als uitvoerig, in half verheven werk, of basrelief, uitgebijteld. In het midden van dien groep ziet men den gevleugelden staf van MERCURIUS, omringd van
baa-

baalen , vaten , koopmans- schrijf- en
comptoir boeken , brieven , geldzak-
ken , enz. , voor den *Koophandel* ; scheeps-
sprietten , ankers , compas , enz. , voor de
Zeevaart ; een koornmaat , spade , seisen ,
ploeg , enz. , voor den *Landbouw* ; een'
stapel zijden stoffen , spinwiel , strengen en
klos , aambeeld en hamer , suikerbrood ,
enz. , voor de *Fabrieken* en *Trafieken*. Bo-
ven deze verzameling leest men , in een'
sluijer , de woorden : COMMODUM ET
PROSPERITAS , *Gemak en Welvaart* , en
onder op de lijst het woord LIBERTAS ;
ter aanwijzing dat het gemak en de wel-
vaart , welke de Koophandel , Zeevaart ,
Landbouw , Fabrieken en Trafieken , ons
aanbrengen , alle gevolgen der Vrijheid zijn.

De rechtsche zijde , naar den ingang
der Zaale , draagt in een' diergelijken , op
het paneel geplaatsten , groep , de merkte-
kens der verscheidene Weetenschappen en
Kunsten welken in deze Maatschappij
geoeffend worden. In deszelfs midden

ziet

SPREK-
STOEL.

ziet men den knods van Æsculapius, met den Epidaurischen slang omflingerd, rustende tegen het schild en de, met een' lauer krans omhangen, speer van Minerva, benevens de Trompet der Faam; waar door de Wijsbegeerte in het algemeen en derzelver invloed op alle Kunsten en Weetenschappen schijnt aangeduid te worden; nevens dezelve ziet men Apollo's lier, voor de *Dichtkunst*; een ontrold blad waar op het woord *Eloquentia*, voor de *Welsprekendheid*; eenige muziek-instrumenten, viool, bas, walthoorns, opengeslagen muziekboek enz. voor de *Toonkunst*; een sphaera en ontrolde waereldkaart voor de *Aardrijks beschrijving*; een stapel boeken voor de *Geschiedkunde*; eenige antieke penningen voor de *Oudheid en Penningkunde*; een doodshoofd, insect in liquor aloëplant voor de *Ontleed- en Kruidkunde* en *Natuurlijke Historie*; een papier met meetkundige figuren beschreeven, pasfer, transporteur, zonnwijzer, voor de *Wis-*
kunst

kunst; een pallet en penseel, om de *Schilderkunst*; een tekenpen en graveerijzers, om de *Graveerkunst*; een hamer, bijtel en architectuur tekening, om de *Bouwkunst* aanteduiden; een brandspiegel, microscoop, voorwerpglasjens en verrekijker, voor de *Gezightkunde*; electriciteit en luchtpomp voor de *Proefondervindelijke Natuurkunde*; eenige katrolschijven voor de *Werktuigkunde*, enz. Boven dit vak leest men, in een weêrzijs afhangende banderole, de woorden, VOLUPTAS ET RECREATIO, *Wellust* en *Uitspanning*; en onder op de rondloopende lijst, SAPIENTIA, *Wijsheid*, betekenende dat de Kunsten en Weenschappen tot een' wellust en uitspanning voor den menschelijken geest verstrekken, en allen in derzelve gemeenschappelijk doel, dat is de *Wijsheid*, uitloopen.

SPREEK-
STOEL.

De achterzijde van dezen Spreekstoel is voorzien van een' trap van drie treden; en op de deur die den ingang sluit, ziet men, in een achtkante koperen plaat, het návolgend Latijnsch opschrift gegraveerd:

SREEN-
STOEL.

SOCIETATI ARTIUM ET SCIENTIARUM,

CUI SYMBOLUM,

FELIX MERITIS,

ANNO MDCCLXXVII AMSTELODAMI FUNDATAE,

HOC SUGGESTUM

IN PERPETUUM AMORIS SUI ET OBSERVANTIAE

MONUMENTUM,

DONAVIT AC DEDICAVIT

PHILIPPUS TADDEL,

VI. OCT. ANNI MDCCLXXIX.

D A T U M

11

SPREK-
STOEL.

AAN DE
MAATSCHAPPIJ,

TER ZINSPREUKE VOERENDE:

FELIX MERITS,

IN DEN JAARE MDCCLXXVII TE

AMSTERDAM GESTICHT,

HEEFT

PHILIPPUS TADDEL,

DEZEN SPREKSTOEL,

TOT EEN, VAN ZIJNE LIEFDE EN ACHTING,

DUURZAAM

GEDENKTEKEN,

GEGEEVEN EN OPGEDRAAGEN

IN DEN VI. VAN WIJNMAAND, DES JAARS

MDCCLXXIX.

aan alle leden

SPREK-
STOEL.

Boven dit opschrift leest men, in een' sluijer, de woorden SALUS ET UTILITAS, *Heil en Nut*, en onder in den rondgaanden Lijst (achter den trap) het woord VIRTUS, *Deugd*, ter aanduiding dat uit de Deugd alle Heil en Geluk voortvloeit.

Eindelijk, immers wij zouden ons te lang vertragen, bijaldien wij de menigvuldige sieraaden van dit Kunstwerk, elk ter nauwkeurigsten, wilden beschrijven, is deze Spreekstoel ook voorzien van twee sierlijke Girandoles, ten einde den Redenaar het, tot zijne voorlezing benoodigde, licht te verschaffen.

BIBLIO-
THEEK.

De beide Zijdmuuren der Zaale zijn, naast de nissen welken ter plaatse van de Kagchels dienen, van twee groote en twee kleinere Boekenkasten voorzien, in welke de Boekschat der Maatschappij, geplaatst is. Deze Boekverzameling behelst veele voornaame werken in allerlei formaten, en allen zeer
zin-

zindelijk, in halve fransche en andere sierlijke banden, gebonden, en op den rug met den stempel der Maatschappij versierd; zijnde meest alle geschenken der Leden, behalven eenige weinigen, die de Maatschappij door aankoop is magtig geworden; wordende 'er uit de algemeene kasse der Maatschappije, tot de verrijking dezer Bibliotheek, 's jaarlijks, eenige penningen afgezonderd. Zij staat onder het opzicht van een' Bibliothecaris, die den aankoop en plaatsing der boeken bezorgt; en den Catalogus in orde houdt. Dagelijks van elf tot twaalf uren voordenmiddag, behalven des Zondags, staat dezelve ten gebruike der Leden open; edoch geen boek mag, zonder voorkennis van den Bibliothecaris, uit het Huis der Maatschappij vervoerd worden, doch iemand iets uit een der Werken willende uitschrijven of aantekenen, begeeft zig met hetzelfde in een der Kabinetjens, en schrijft, in een daar toe ingericht boek, de

BIBLIOTHEEK

BIBLIO-
THEEK.

No. en Tijtel van het boek, en den dag waarop hij 't in gebruik gehad heeft; om, ingevalle van beschadiging, dezelve te kunnen vergoeden.

VERTREK
DER COM-
MISSARIJEN
VAN HET
FONDS.

Het verwulft der Concertzaal tot op de tweede verdieping van den Voorgevel rijkzende, maakt hier de verdeelingen van het voor. met die van het achtergebouw ongelijk: 't welke de reden is dat men hier eene Corridor aantreft, welke geen uitzicht in de Concertzaal heeft, en zijn licht alleen van de plaats ontfangt. In deze Corridor komen insgelijks twee vertrekken uit; te weten een vertrek boven de kamer der Thefaurieren, het welke thands gefchikt wordt, ten gebruike van de Commisfarisfen over het fonds der Maatschappij, welken in hetzelfde, eenige dagen vóór en ná de uitlooting der aandelen in de negotiatie der Maatschappij, hunne zittingen houden, en een apartement, ten einde derzelve en boven de Kamer van de Directie van het De-
par-

partement der Muziek geplaatst, strekken-
 de ten bergplaats van eenige papieren,
 tot de Secretarie der Maatschappij betrek-
 king hebbende. In den muur dezer Corri-
 dor, welke de Concertzaal omvat, zijn
 drie ronde openingen gemetsfeld, waar door
 men gelegenheid heeft, om de ruimte tus-
 fchen de zoldering en het stukadoorwerk
 der Concertzaal, lucht te geeven, en als
 't noodig is, schoon te maaken, gelijk
 dan ook, door middel dezer ruimte, de
 lucht in de Concertzaal verdund en zui-
 ver gehouden wordt; met welke deze
 balkruimte, door middel van daartoe ge-
 maakte openingen, in de ronde opening,
 waar in de groote lampkroon hangt, ge-
 meenschap heeft.

VERTREK
 TER BERG-
 PLAATS
 VAN
 PAPIEREN.

DERDE VERDIEPING.

VAN HET ACHTERGEBOUW

CHEMISCH
LABORATO-
RIUM.

Uit dit vertrek komende , en den achtertrap optreedende , komt men aan de derde Corridor , of rondgaande Gaanerie , van het Achtergebouw , en vindt aldaar , in de eerste plaats , boven het vertrek waar de Commissie tot het Fonds derzelver bijeenkomsten houdt , een vertrek van gelijke grootte en afmeting , geschikt tot een *Chemisch Laboratorium* , ten welken einde hetzelfde met de noodige stookplaats en gootsteenen , waterkraan en fournuifen voorzien is , zijnde de grond deszelfs , tot verhoeding van ongelukken , uit het stookken kunnende ontstaan , met geele bakken steenen belegd. Dit vertrek ontvangt deszelfs licht van de binnenplaats , waarop de wooning van den Huisbewaarer uitkomt , en tevens ook van de buitenste
of

of achterplaats van het Gebouw. Hetzel-
 ve verlaatende , treedt men uit de Corri-
 dor in de halfronde groote Zaal , geschikt
 ten gehoorplaatse van de Natuurkundige
 Lesfen en Verhandelingen , hebbende de
 lengte van 46 , en in derzelve grootfte
 breedte omtrent 52 voeten , bij eene hoog-
 te van omtrend 25 voeten. Zij beslaat
 een gedeelte van het langrond der Con-
 certzaal , waar boven zij gelegen is ; zijn-
 de het overige gedeelte voor de berg-
 plaats van het kabinet van Natuurkundi-
 ge werktuigen , waar van in 't vervolg
 nader gesproken zal worden , afgezon-
 derd. Bij het intreedden dezer zaal , ziet
 men tien reijen halfronde zitbanken ,
 fchouwburgsgewijze boven elkander ge-
 plaatst ; indiervoege , dat een groot aantal
 perfoonen , gelegenheid heeft van , zon-
 der elkander hinderlijk te zijn , de Natuur-
 kundige proeven , welken , op eene aan het
 einde der zaale gestelde groote tafel , waar
 achter de Verhandelaar zig plaatst , in 't werk

HALFRONDE
 ZAAL VOOR
 DE NA-
 TUURKUN-
 DIGE VOOR-
 LEEZIN-
 GEN.

lang 46, breed
 52, hoog 25
 voeten.

HALFRONDE
ZAAL VOOR
DE NA-
TUURKUN-
DIGE VOOR-
LEEZIN-
GEN.

VERTREK
TOT HET
DOEN VAN
RUUWE
PROEVEN.

VERLICHT-
TING DES
AVONDS.

gesteld worden, te kunnen zien. Achter de-
ze tafel wordt een zwart geschilderd teken-
bord gesteld, waarop de figuurlijke aan-
wijzingen en wiskundige betoogen, tot de
Verhandeling betrekking hebbende, door
den Verhandelaar, waar zulks noodig is,
met krijt worden aangewezen. Ter link-
sche zijde van de Kagchel is een Vertrek
boven dat der Secretarie geplaatst, en ge-
schikt tot het doen van ruuwe proeven,
waartoe het van Gootsteen, Kraanen enz.
voorzien is; wordende de geheele zaal des
avonds verlicht door een Lamp met vier
lichten, rondom welke een blikken Kooker
hangt, die belet dat het licht in de oogen
der aanbouwersen schittere, en veroor-
zaakt dat hetzelfde alleen op het tekenbord
en de tafel zo veel te sterker terug ge-
kaast worde, waar door men in staat gesteld
wordt, om, zelfs op den versten afstand,
de kleinste voorwerpen, die ter aanwij-
zing op de tafel voor handen zijn, te
kunnen beschouwen: terwijl 'er boven de
Licht-

Lichtlamp nog een enger Kooker hangt, die men, ingevalle het noodig is, om bij proeven met de Electriciteit, als anderszins het vertrek geheel duister te maken, over de lamp heen kan laten zakken; zonder dat het licht uitga, en die vervolgens weder opgetrokken wordende, de zaal weder eenslags van het gewoone licht kan voorzien. Ook vindt men hier in het plafond weder eene ronde opening, welke met die der Concertzaal overeenkomt, en te famen den hollen kooker uitmaakt, die van het observatorium tot in den kelder van het gebouw doorgaat. Achter het tekenbord, is eene groote Kagchel geplaatst, ten einde de Zaal des winters behoorlijk te kunnen verwarmen. Boven deze Kagchel is, met veel kosten en niet minder vernuft, een half uit den wand puienden aardbol geplaatst, in diervoegen ingericht, dat het middenpunt deszelfs in *Amsterdam* valt; rondom denzelfen, ziet men een breede lijst, waar op alle de hoofd- en bijstree-

VERLICHTING DES AVONDS.

WINDWYZER.

WINDWIJ-
ZER.

ken van het compas afgemaald zijn, en uit het middenpunt van dezen bol, komt een beweegbaare Wijzer, welke, door middel van een krukwerk, langs een' spil op het plat van het achtergebouw uitkomende, en aldaar met een windvlag voorzien zijnde, de geringste verandering van den wind zeer juist en naauwkeurig aanduidt. Deze bol heeft omtrend drie voet middellijns, en is, op eene zeer kunstige en uitvoerige wijze, met alle de landen, zeeën en eilanden, welken ons halfrond, voor zo verre het door de plaatfing van den bol in 't gezicht valt, vervat, bemaald; wordende op denzelven ook de Hoofdsteden met gouden stippen aangewezen. De Maatschappij heeft dit zo nuttig als aangenaam werktuig te danken aan heur Medelid, den Heer JAN ANANIAS WILLINK, welke hetzelfde bekostigd heeft, en tevens aan de kunde en vlijt van den Heer H. ÆNEÆ, volgens wiens opgave, en onder wiens naauwkeurig toezicht, hetzelfde vervaardigd is.

Het

Het daglicht valt in deze Zaal door acht glasraamen, die, na vereisch, met luiken kunnen geflooten worden, ingevalle men, bij het voorlezen van Verhandelingen over dag, wjl dit Departement den geheelen Zomer door werkzaam blijft, eenige vermindering of verandering van licht noodig oordeelt. Langs deze lichten, en boven de schouwburgsch-gewijze zittingen, loopt, ter wederzijden der Zaal, nog eene breede, van eene balustrade voorziene Gaanerij, waarop insgelijks een groot aantal perfoonen zig kunnen plaatsfen, en ingevalle van druk bezogt wordende Verhandelingen, bekwaamlijk kunnen zien en hooren. Deze Gaanerij heeft, door middel van twee wenteltrappen, gemeenschap met de Corridor der tweede verdieping.

Achter en onder de reijen banken, vindt men een' breeden doorgang, welke van veelerlei ruime bergplaatsfen en kassen, als ook met twee toegangen tot de

Zaal

WINDWIJZER.

LUCHTROND. Zaal zelve, voorzien is; ook komt hier het groote of middenste luchtrond der Concertzaal uit, 't welke alhier met een balustrade omgeeven, en tegen het invallen van stof, enz. met een gaazen raam gedekt is. Bij gelegenheid dat eenig in de Concertzaal uitgevoerd wordend muziekstuk, eenigen beëndwoordenden weérklank vereischt, worden hier ook wel Blaasinstrumenten geplaatst, wier geluid als dan zeer liefelijk en onverwagt, als van boven in de Zaal vallende, de Toehoorders verrukt en opgetogen houdt. Eene kunstgreep, die inzonderheid bij het jaarlijksch uitvoeren der *Kerszangen*, bij welken het gezang der Herders door de Engelen beëndwoord wordt, een doelmaatige uitwerking doet.

Achter de Zaal der Natuurkunde vindt men, tusfchen de Corridor en de kamer, gefchikt tot ruuwe Proeven, eene kleine Gaanerie, voorzien van eene Balustrade in de open lucht, gefchikt om aldaar Hydro-
sta-

statifche of Waterweegkundige Proeven en KLEINE BUI-
TENSTE
GAANERIJ.
Proeven over de Electriciteit van den damp-
kring te doen , waarom ook in den muur
der Zaaie drie openingen geplaatst zijn ,
waar door men Conductors leiden kan , ten
einde het electrieke vuur uit den dampkring
in de Zaal te voeren. In de Corridor, wel-
ke toegang tot dit Gaanerijtjen geeft , vindt
men den achterften wenteltrap , waar mede
men weder naar de onderfte verdieping
van het Gebouw afdaal , en bij de deur
der opene af achterplaats uitkomt.

De Corridor , welke nevens de zaal MUSEUM
DER NA-
TUURKUN-
DE.
lang 25, breed
32 , hoog 25
voeten.
der Natuurkunde loopt , naar het voorfte
gedeelte van het Gebouw doorwandelen-
de , komt men aan de Gaanerie bij den
grooten trap , en aan den deftigen groot-
ten ingang van het Mufæum of Kunstkab-
inet van het Departement der Natuur-
kunde ; deze beftaat in een grootsche Por-
tique van , met fchiftingen geblokte , pij-
lasters ; boven deze Portique ligt een kuns-
tig Pleisterwerk , in eene bevallige groe-
ping ,

MUSEUM
DER NA-
TUURKUN-
DE.

ping , de voornaamste Werktuigen , welken tot de Proefondervindelijke Natuur-, Wis-, Sterre-, en Aardrijkskunde betrekking hebben, voorstellende. Wanneer men deze deur intreedt , komt men in een halfrond vertrek , 't welk tegen de Zaal der Natuurkunde paalende , met dezelve de elliptische gedaante van het Achtergebouw uitmaakt , en over de Concertzaal heenen gaat. Dit vertrek heeft de lengte van 25 , bij eene breedte van omtrend 32 voeten , binnen de betimmering der diepe glazen kassen , ter berging van het kabinet van Natuurkundige Werktuigen , welke in dezelve de wanden versieren , en voor ieder zichtbaar zijn. De hoogte van dit vertrek , met deszelfs daar boven geplaatste rondgaande Gallerij , komt overeen met die der Zaal voor de Natuurkunde. In 't midden dezer Kunstzaal staat een inzonderheid kunstig *Planetarium* , waar in te gelijk een *Tellurium* , *Lunarium* en *Joviarium* , aanhoudend door een

een uurwerk bewogen wordt, derwijze dat niet alleen de loop der Planeeten en van onzen aardbol om de Zon, aanhoudend, overeenkomstig de natuur, geschiede; maar ook die der Satellieten om derzelve Hoofd-Planeeten; zelfs zodanig dat de Maan, om den aardbol beweegende, heur verlichte zijde geduurig naar de Zon gekeerd houdt, en in heur' loop zodanig een' hoek met het vlak van de Ecliptica maakt, even als in de natuur plaats heeft; 't welk dus de volle en nieuwe Maan met de Eclipsen aanwijst; zo dat men, ten allen uuren op dit werktuig de gesteldtenis van den Starrenhemel, met betrekking tot ons Planeetgestel, zien kan. Hetzelve is voords geheel omvat, met een' fraaijen koperen Ring-Spheer (*Sphæra armillaris*) overdekt met een glazen stolp, staande op een colomvormig voetstuk, van nootenboomen hout, voorzien van een uurwijzerplaat; het uurwerk, waar door dit kunststuk bewoogen wordt, loopt zes

MUSEUM
DER NA-
TUURKUN-
DE.

MUSEUM maanden, en is gemaakt door JAN VAN
 DER NA
 TUURKUN- DAM, te Amsterdam.

DE.
 VERLICH-
 TING.

Boven dit middenstuk hangt aan het
 gestukadoord plafond eene Lamp met
 drie lichten, welken, op die avonden als
 het Departement der Natuurkunde des-
 zelfs werkzaamheden verricht, ontfoken
 worden, ten einde het kabinet behoorlijk
 verlicht zij, om de daar uit benoodigde
 werktuigen, zonder dezelve te beschadi-
 gen, te kunnen vinden en weder bergen;
 ontfangende dit vertrek, bij den dag, des-
 zelfs licht van vier half ronde glasraamen,
 die boven de gallerij in het verwulft
 geplaatst, en aan die der Zaal van de
 Natuurkunde gelijkwijdig en overeenkom-
 stig zijn. De werktuigen zelve zijn in
 de kassen na hun foortelijk gebruik

WERKTUI-
 GEN.

gerangschikt; al wat tot de Electriciteit
 (*Vis Electrica*) behoort, vindt men bijeen,
 zo ook wat de Luchtkunde (*Aërologia*)
 Gezichtkunde (*Optica*) Werktuigkunde (*Me-
 chanica*) Waterweeg- en Waterkrachtkun-

de

de (*Hydrostatica* en *Hydrodynamica*) en Be-
 weegingkunde (*Phoronomia*) enz. aangaat,
 onder deze werktuigen munten uit de Elec-
 triciteit met deszelfs zwaare Batterij, welk
 werktuig, na eene nieuwe verbetering,
 zodanig is ingericht, dat 'er positief en ne-
 gatief tevens mede gewerkt kan worden;
 een groote Brandspiegel van 15 duim dia-
 meter; een fraaije Luchtpomp met deszelfs
 toefstel; het werktuig van ATWOOD, ter
 aanwijzing van de toeneemende snelheid der
 vallende lighaamen, na de vierkanten der
 doorgeloopene ruimten; voords een zeer
 compleet stel koperen katrollen, ter aanwij-
 zing van de krachtkunde; verscheide nette
 modellen, als van een Oorlogsfregat, Mod-
 dermolen, Kraanen, Rokken, enz. Ook be-
 zit de Maatschappij nog een naauwkeurig
 van hout vervaardigd model, eener met
 eene volledige vesting versterkte Stad, on-
 der het opzicht van den deskundigen Heere
 C. R. T. KRAIJENHOFF, vervaardigd,
 en geschikt tot het geeven van lessen in de

VERLICH-
 TING.

WERKTU-
GEN.

Krijgsbouwkunst. Boven de deur, welke toegang tot de rondgaande gaanderij geeft, ziet men eene getekende en juist afgemeete-
ne afbeelding, van eene, den 3^{den} September in den jaare 1793, te Warschouw verscheenen *Annulaire* of Ring-Zon-eclips, door den Prins PONIATOWSKIJ, broeder van den laatsten Koning van Poolen, zelve waargenomen, eigenhandig getekend en met eene beschrijving in de Poolsche taal voorzien. Deze Vorst, de Maatschappij beschouwd hebbende, zondt, bij zijn thuiskomst, deze tekening, met een' zeer verplichtenden brief aan den Hoogleeraar J. H. VAN SWINDEN, ten einde deze, die, uit zijnen naam aan dezelve, zo ter aandenking aan die groote zonsverduistering, als tevens ter betuiging van zijne hoogachting voor deze kunstöfenende Maatschappij, ten geschenke zoude aanbieden, en in deze Kunstzaal doen plaatfen. — Bij het uitkomen van deze zijddeur ontmoet men een' zijdtrap, welke tot de gaa-

ZYDTRAP.

ne-

nerij boven dit *Museum* geleidt, waar nog twee breede glazen kassen, geschikt tot een kabinet van anatomische præparaten, insecten in liquor, opgezette beesten, hoorns en schelpen, enz. welke de Maatschappij ter eeniger tijd, 't zij door geschenk, of bij wijze van aankoop, magtig mogt worden, geplaatst zijn; te midden dezer kassen geeft een groote dubbele deur toegang tot, en gemeenschap met de gaanerie van de Zaal der Natuurkunde. Dezen zijdtrap al verder optreedende, geleidt dezelve ons tot den Zolder boven de Zaal der Natuurkunde, en laatste-
 lijk tot op het *Observatorium* of *Sterreplat*; doch van dit alles zullen wij nader spreken; alleen dit hier bijbrengende aantestippen, met welk een juist oordeel de Architect dezer Maatschappij, alle de zo verscheidene behoeften van alle de Departementen verdeeld en geschikt heeft, dat elk zijne benoodigde vertrekken en plaatsen, als bij een verbonden vindt, en

VERLICHTING.

AANMERKING WEGENS DEN OORDEELKUNDIGEN SMAAK VAN DEN BOUWHEER.

AANMER-
KING WE-
GENS DEN
OORDEEL-
KUNDIGEN
SMAAK VAN
DEN BOUW-
HEER.

de toegangen tot dezelve zo oordeelkun-
dig geplaatst zijn, dat ze elk een afzon-
derlijk geheel uitmaaken, dat echter, tot
de regelmaatigheid en schoonheid van het
geheele Gebouw, in een juist en overeen-
stemmend verband staat; welke opmerking,
die, bij de oppervlakkige bezichtiging des
gebouws, niet terstond in de zinnen valt,
bij eene naauwkeurige en oordeelkundige
betrachting deszelfs, niet nálaaten kan een'
diepen indruk van zo veel regelmatig-
heid bij zo groote verscheidenheid van
behoeften, in den opmerkzaamen be-
schouwer te veroorzaaken, en de waar-
dij van het Bouwkundig genie, van wij-
len den Heere JACOB OTTEN HUSLY
op derzelve waaren prijs te stellen. Deze
Natuurkundige Kunstzaal door derzelve
grooten Deuren voords weder verlaatende,
en den grooten Trap naar boven volgen-
de, komt men weder naar de Voorpui,
en wel op de

D E R-

DERDE VERDIEPING.

VAN HET VOORGEBOUW.

Op deze vindt men al wat het Departement der Tekenkunst tot deszelfs werkzaamheden behoeft; zo dat hier onze aanmerking, bij het beschouwen der vertrekken, welken het Departement der Natuurkunde in gebruik heeft, al weder in den volsten zin toepasselijk is, gelijk uit de nadere beschrijving der Zaal en vertrekken, welken deze Verdieping bevat, ten klaarsten in 't oog vallen zal.

De derde verdieping van het voorgebouw, die boven het auditorium staat, is in twee groote Zaal en eenige kleinere vertrekken en kabinetten verdeeld.

De eerste Zaal, welke men, den grooten trap opkomende, en de deur ter linksche zijde openende, intreedt, is de *Tekenzaal*,

gewoonlijk, doch min juist, de *Tekenacademie* genoemd wordende, een vertrek dat, TEKENZAAL. breed 35, lang 30, hoog 20 voeten.

bij de breedte van omstreeks 35 voeten,

TEKENZAAL. de lengte van iets meer dan 30, en de hoogte van 20 voeten heeft, waar boven zig nog een met glas gedekt val-licht, door een Lamptaarn van circa 22 voeten verheft. Dit ruim vertrek bezit alle de vereischten, welken het gebruik, waartoe het geschikt is, vordert; regt tegen den wand naar de voorpui is een groote kagchel geplaatst, die des winters tot dien graad van warmte gestookt wordt, dat het naakt model, ook in de felfte koude, geen' hinder van dezelve lijden kan; voor deze kagchel is een uitgespannen zijk, voor het welke het model, ná zig in een klein daar toe

KABINETJEN
TEN GEBRUI-
KE VAN HET
MODEL,
breed 7, lang
5 voet.

geschikt, en daar nevens geplaatst kabinetjen, ontkleed te hebben, op eene eenigzins verheven zoldering, zig in die houding plaatst, welke het Lid, dat den post van steller waarneemt, (welke post beurtelings verwisfelt) hem aanwijst. Zijnde 'er voords een halfronde ijzeren hoepel aan den zolder gehegt, waarvan eenige verschuifbaare koorden afhangen, aan

aan welken het model, in moeilijke hou-
dingen, met uitgestrekte armen, als anders-
zins, zig vasthouden en steunen kan, ten
einde den tijd van een uur, zonder merke-
lijke beweging, in eene zelfde lichaams-
houding te kunnen volharden: waarom ook,
op die zelfde zoldering, verschillende steun-
en zitblokken van onderscheidene hoogte
geplaatst zijn, op dat het model door de-
zelve ondersteund, allerlei zo rustende
als werkende lichaams houdingen, zonder
groot ongemak, den vereischen tijd zoude
kunnen uithouden; wordende in den rust-
tijd de plaatsen, waarop het lighaam en
deszelfs ledenmaaten steunen, zorgvuldig
met krijt, op deze blokken omgetrokken,
ten einde, bij den weder aanvang der
werkzaamheden, het model weder in
dezelfde houding te kunnen plaatsen.
Voor deze zoldering zijn de zitplaatsen
der leden, amphitheatrisch gewijze, in een
half rond geplaatst, en zo laag van zit-
tingen ingericht, dat men gemakkelijk

STELPLAATS
VOOR HET
MODEL.

KABINETJEN
TEN GEBRUI-
KE VAN HET
MODEL.

het Portefeuille, waarop de tekening, die men vervaardigt, ligt, met de kniën ondersteunen kan; wordende deze zitplaatfen beurtelings verwisfeld, ten einde den Tekenaaren gelegenheid te geeven, om het model van alle zijden te kunnen bestudeeren. De achterste bank is van eene breede lijst voorzien, ten einde zij, welken het voorwerp verkiezen te bootseeren, hunne bootseerstoelen op dezelve zouden kunnen plaatfen. Voor het gespannen doek en naast dezelfde zoldering, waarop zig het model ter aftekening vervoegt, staat een fraai afgietsfel in plaister van het groot Anatomiebeeld van den beroemden Franschen Beeldhouder HOUNDON, welks origineel welëer in de Fransche Academie te Romen geplaatst geweest zijnde, aldaar, bij gelegenheid van een' opstand, door het gemeen verbrijsfeld werdt. Dit schoone en naauwkeurige kunststuk, waarin de werkingen der meest zichtbaare spieren van het menschelijk

lig-

lighaam ten duidelijken zijn aangewezen, is hier ter plaatse gesteld, om, onder het tekenen na het leevend model, de werking dier spieren, welke in de natuur min zichtbaar zijn, des te juister te kunnen waarneemen, en met derzelver gedaante zo als die zig, van de huid ontbloot, vertoonen, te kunnen vergelijken, om dus van derzelver waare plaatsing en richting te meer verzeekerd te zijn; eene kundigheid, die voor den tekenaar van het schoone, en in deszelfs nabootsing onuitputbaare, menschbeeld onmisbaar is, waarom ook, eens of tweemaal in het jaar, door een deskundig lid, spierkundige aanwijzingen op het naakt model, vergeleeken met dit kunstbeeld, en een uitmuntend *Skelet*, 't welk de Maatschappij insgelijks bezit, gegeven worden, welke nuttige lessen tot heden doorgaandsch door den Hoogleeraar in de Ontleedkunde ANDREAS BONN, tot een heilzaam nut voor de tekenende kunsten alhier

KABINETJEN
 TEN GEBRUI-
 KE VAN HET
 MODEL.

wor-

VERLICHTING
DES
AVONDS,

worden gegeven. — De verlichting van deze Zaal, des avonds, is insgelijks, na derzelve bijzondere vereischte, zeer voldoende ingericht. Een blikken van vooren open bak, waarin 20 sterk lichtende lampen geplaatst zijn, is zodanig aan den Zolder, aan een' halfroonden ijeren hoepel opgehangen, dat deszelfs sterke licht alleen op het model affraalt, waardoor in hetzelfde, als door het zonlicht verlicht wordende, de scherptekenende slagfchaduw en de geringste tinten en nuances der golvende onëevenheden van het schoone menschebeeld, op den afstand der zitplaatsen, zeer duidelijk kunnen worden waargenomen; terwijl dit helder licht, van achter, door den blikken bak gedekt zijnde, geen den minsten hinder aan de tekenaars veroorzaakt; wier tekenpapier door in de rondte hangende lichtblaakers, elk van twee lichten voorzien, genoegzaam verlicht wordt; welk licht weder, van achter naar den kant van het model, met een blik-

blikken bekleedfel gedekt is, om alle fchit-^{VERLICH-}
tering, of valsch licht, op het zelve te ^{TING DES}
verhoeden. ^{AVONDS.}

Niet min vernuftig en doeltreffend is ^{VERLICH-}
de verlichting dezer Zaale bij den dag, ^{TING BIJ}
voor welke, daar het Departement der ^{DEN DAG.}
Tekenkunst, den geheelen Zomer door,
werkzaam is, insgelijks gezorgd behoorde
te worden. Een van boven gebogen glas-
raam, bestaande uit vijftig glazen ruiten
en van na genoeg vijftien voeten hoogte,
en omstreeks agt voeten breedte in den
muur ten Noorden van het vertrek ge-
plaatst, bezorgt, bij den dag, in het zelve
een stil en helder licht, zonder fchitte-
ring of veranderlijke weërkaatsing van
zonneftraalen; welk licht nog aanmerkelijk
vermeerderd en na vereisch gewijzigd kan
worden, door middel der groote glazen
Lamptaarn, voorzien van 228 zo groote
als kleinere glasruiten, wier licht, door het
openen en fluiten van daartoe vervaardig-
de luiken, in het vertrek gebragt of afge-
floo-

VERLICHTING BIJ DEN DAG. flooten kan worden; kunnende deze zwaare luiken door een bijzonder daartoe vervaardigd kostbaar werktuig, op den voorzolder van het Gebouw opgericht, na believen, en met gemak, geöpend en geslooten worden.

KABINETJEN. Bij deze Tekenzaal is nog een Kabinetjen, voorzien van schoorsteen en kasten, ter berging der Portefeuelles van de Teekenaars en een en andere noodwendigheden, 't welke boven het noordelijk kabinet van de Gehoorzaal staat, en met dezelve eene gelijke afmeting heeft, als ook een afgezonderde ruimte van zes voet in 't vierkant, waar men gootsteen, en zo voords, bij een vindt

KAMER VAN DE DIRECTIE VAN HET DEPARTEMENT DER TEKENKUNST. In den oostelijken muur der Tekenzaal, ontmoet men een deur, welke toegang geeft tot een kamer, ter breedte, binnen de betimmering, van 25 voeten, breed 25, lang 13 voet. bij eene lengte van 13 voeten, welk vertrek, geschikt voor het verblijf van de directie van het Departement der Tekenkunst,

kunst, deszelfs licht van twee glasraamen in den voorgevel ontfangt. Verscheidene hier geplaatste kunststukken houden de oplettendheid van den opmerkzaamen beschouwer bezig. Men ziet hier het afbeeldsel van den Stichter der Maatschappij WILLEM WRITS, door W. HENDRIKS, met zwart krijt en Oostindische inkt getekend, aan den noordenlijken wand hangen, waaronder een zeer fraai schilderstuk geplaatst is, verbeeldende de Tekenzaal, waarin alle de Leden des Departements, met aandacht, de spierkundige Lesfen van den Hoogleeraar A. BONN op het naakt model, aanhooren, en waar in alle de Pourtraitten der, te dier tijd aanwezig zijnde, personen, uitmuntend gelijkende getroffen zijn. Dit schilderij is, in den Jaare 1792, door den voornaamen Pourtrait- en Historieschilder A. DE LELIE, medelid dezes Departements, vervaardigd, en door denzelfden aan de Maatschappij geschonken. Voords zijn

KAMER VAN
DE DIREC-
TIE VAN HET
DEPARTE-
MENT DER
TEKEN-
KUNST.

in

KAMER VAN DE DIRECTIE VAN HET DEPARTEMENT DER TEKENKUNST.

in deze kamer nog geplaatst het gecraijonneerd Pourtrait, van wijlen het verdienstelijk medelid JAN EKELS, welke, bij deszelfs overlijden, der Maatschappij, eene somma van duizend guldens gelegateerd heeft, als ook dat van den kunstkundigen D. VERSTEEGH, die zeer veel ter verrijkinge van den Beeldengaanerij en het kabinet van Papierkunst der Maatschappij toegebracht heeft, door HODGES, en het afbeeldsel van den bekwaamen TOZELLI, door hem zelve gecraijonneerd. Voords is dit vertrek nog verfierd door een zinnebeeldig Tafereel, op de inrichting en werkzaamheden der Maatschappij, met Oostindische inkt getekend, door NOË VAN DER MEER, waar eene verklaring in Dichtmaat, door denzelven vervaardigd, nevens hangt. Voords is hier een gedeelte van het kabinet Papierkunst der Maatschappij, bestaande uit tekeningen, zo door de Leden, als verscheidene beroemde Meesters

ters vervaardigd, en der Maatschappij ten
geschenke gegeven, in eene gladhouten
kunstkas geplaatst, op welke in een glazen
kas, een zeer uitvoerig van Papier, door

KAMER VAN
DE DIREC-
TIE VAN HET
DEPARTE-
MENT DER
TEKEN-
KUNST.

wijlen den kunstigen HENDRIK VOER-
MAN vervaardigd, model van het *Stadhuis*
van Amsterdam geplaatst is, welk kunst-
stuk derwijze is ingericht, dat men het
bovengedeelte, of dak, daarvan afneemen
kan, als wanneer de Burgerzaal van buiten
met alle derzelver vertrekken en marmere-
nieraaden van Beeldhouwwerk, ten uiter-
sten naauwkeurig bewerkt, den beschou-
wer zo over het geduld van den kunste-
naar als de bijzondere netheid, waarmede
dit alles in zo klein bestek nagebootst
is, verbaast doet staan. Boven dit Kunst-
stuk, hangt, in een mahoniehouten kas,
een diergelijk Papieren werk, door den,
in dit vak van kunst, insgelijks zeer be-
dreeven W. VAN IRHOVEN, vervaardigd,
en een zinnebeeldig tafereel op de Maat-
schappij, derzelver Stichter en onderschei-

K

de-

KAMER VAN
DE DIREC
TIE VAN HET
DEPARTE-
MENT DER
TEKEN-
KUNST.

dene werkzaamheeden voorstellende; men ziet in het zelve een boomrijk Landschap, waarin een steen, waarop het blafoen der Maatschappij staat opgericht. Op den voorgrond liggen de voornaamste behoeften en werktuigen, zo bij de Departementen der Natuur als Tekenkunde, Muziek en Letterkunde in gebruik zeer aartig in papier nagemaakt, en bijeen gegroept; in het verschiet vertoont zig, aan de eene zijde, naast den steen, een woelende zee, zinspeelende op het Departement des Koophandels, waarop een schip met volle zeilen gezien wordt, 't welk achter in den spiegel de spreuk *FELIX MERITIS*, als zijnde 'er ten tijde dat dit stuk vervaardigd werd, een schip, waar van eenige Leden van het Departement des Koophandels Reeders waren, met dien naam in zee gezonden, en aan de andere zijde een Landgezicht met een Graanakker, Ploeg, Egge en Koornschoven, zinspeelende op den Landbouw. Dit Papieren kunststuk is in eene sierlijke

ma-

mahoniehouten kas geplaatst, welke architectuur door den Beeldhouwer J. SWART geördineerd, en met Pylasters volgens de Chorintische orde voorzien is, wier Capiteelen en Voetstukken, zeer kunstig van Zilver vervaardigd zijn; gelijk dezelve ook met ongemeen tedere en fraai bewerkte bloemfestonnen van zilver, door den in dat werk kunstigen J. H. MIDDELHUIZEN, welken door hem aan de Maatschappij geschonken zijn, versierd is. Behalven dit ziet men hier nog andere fraaije papieren kunststukken, van wijlen den bekwaamen VOERMAN, als zijn, de voorgevel der Maatschappije, eenige Colommen na de vijf onderscheidene Bouworden, fierlijk en nauwkeurig bewerkt, een Egyptische Tempel, waar in de offerdienst van binnen zichtbaar is; en eindelijk nog een Landschap in wasch gebootseerd; boven de zuidelijke deur van dit vertrek, welke toegang tot het Portaal, tuschen het zelve en de Beelden-

KAMER VAN
DE DIREC-
TIE VAN HET
DEPARTE-
MENT DER
TEKEN-
KUNST.

KAMER VAN gaanerij, of het Musæum der Tekenkunst,
 DE DIREC-
 TIE VAN HET geeft, ziet men een geschilderd afbeeld-
 DEPARTE-
 MENT DER fel der wooningen, welken ter plaatse, die
 TEKEN-
 KUNST. het Gebouw der Maatschappij thands be-
 slaat, gestaan hebben, vóór derzelve af-
 braak, door den kunstschilder J. ELF-
 FERS naauwkeurig afgemaald, en door
 C. S. ROOS aan de Maatschappij ten ge-
 schenke gegeven.

PORTAAL. Deze deur uittredende, komt men
 breed 7, lang in een Portaal, ter breedte van om-
 5 voet. streeks 7, en ter lengte van 8 voet, 't
 welk deszelfs licht van het bovenste mid-
 denraam in den Voorgevel ontfangt. In
 dit Portaal is eene kas geplaatst, strekken-
 de ter berging van een zeer kunstig,
 door den Graave LESPINAÏ vervaardigd,
 Vrouwlijk Ledenbeeld, met de daar toe
 behoorende antieke klederen. Tegen over
 de deur van het vertrek der Directie,
 vindt men hier eene deur, welke tot het
 oneigentlijk genoemde *Musæum* der Te-
 ken-

kenkunst, doch beter gaanerijs van Pleis-terbeelden, of Beeldenzaal, toegang geeft. PORTAAL.

Deze zaal heeft binnen derzelver muren, de breedte van 25, bij eene lengte van 39 voeten, en ontvangt deszelfs licht van de twee overige glasraamen des Voorgevels. Hier kan zig het oog verlustigen in de beschouwing der beroemdste meesterstukken van Beeldhouwkunst der beste Grieksche Kunsteeuw, meest allen op de te Romen daarvan voorhanden geweest zijnde origineele antieke Marmers, afgooten, en met veel kosten van daar naar herwaards gevoerd. Men ziet 'er te midden van den westelijken wand, welke in vier nissen verdeeld is, de onnavolgbaar kunstige Groep van den, door slangen omkrinkelden stervenden *Laocoön* met zijne twee zonen, uit het Musæum van het Vaticaan, door de Grieksche kunstenaars *Agessander, Polidorus en Athenodorus van Rhodus*, omtrend het Jaar der wereld 3600 vervaardigd, ter wederzijde van

BEELDEN-
ZAAL OF
GAANERIJ
VAN PLEIS-
TERBEEL-
DEN.
breed 25, lang
39 voeten.

BEELDEN-
ZAAL OF
GAANERIJ
VAN PLEIS-
TERBEEL-
DEN.

deze waereldberoemde groep zijn twee colosfaale antieke Busten, zijnde de hoofden der twee zoogenoemde Paardenmenners van den *Monte Cavallo* geplaatst, naast dezen naar de raamen, ziet men het edel en overkunstig Beeld van Apollo, in de houding als den slang *Python* doorschietende, afgebeeld, en van daar onder den naam van den Pythischen Apollo bekend, een verheven kunststuk uit het *Museum Capitolinum* of van het Vaticaan; zoo men meent door de hand des Atheenschen Beeldhouwers *Scopas*, omtrend het jaar der waereld 3611 voltooid, welks edele omtrek en goddelijke zwier den aanschouwer verrukt en onverzadigd laat; aan de andere zijde naar den westelijken wand, staat de beroemde zo genoemde *Antinous*, welke, door WINKELMAN, voor een Beeld van *Meleager* gehouden wordt, en ten tijde van Keizer *Hadrianus*, omtrend in het 112 jaar onzer Jaartelling gemaakt is. Voords is deze zuidelijke wand,

wand, nog met twee andere antieke afgietfels bezet, zijnde de eene de *Antinous* en de andere de *Adonis* van het Vaticaan, en voords met allerleie antieke Basreliieven behangen, onder welken uitmunten de beroemde Groep van *Perseus en Andromeda*, uit het *Museum Capitolinum*; drie afgietfels van Romeinsche en twee Hettrurische Basreliieven, verbeeldende de laatst genoemde zes der twaalf oppergoden, *Dii majorum gentium*, der Romeinen. Tegen den daar overstaanden noordelijken wand, ziet men den grooten Egyptischen Priester, mede een te Rom en, in de *Villa Hadriani*, bij *Tivoli*, opgedolven antiek standbeeld, en daar naast den in den Tiber gevonden *Dioscobulus* of Grieksch *Schifwerper* uit het *Museum* van het Vaticaan, en de beroemde *Venus van Praxiteles*, bekend onder den naam van *de Grieksche Venus*, en omstreeks het jaar der waereld 1760 vervaardigd. Voords ziet men hier de *Venus uit het bad komende*, bekend onder den

BEELDEN-
ZAAL OF
GAANERIJ
VAN PLEIS-
TERBEEL-
DEN.

BEELDEN-
ZAAL OF
GAANERIJ
VAN PLEIS-
TERBEEL-
DEN.

naam van de *Venus Callipiga*, en tegen den oostelijken wand, naast de groote deur der zaale, den beroemden rug van *Hercules*, onder den Italiaanschen naam *il Torso* meest bekend, zijnde een ongemeen groote en allerkunstigst gevormde romp van een beeld, waarvan het overige door de woede des tijds vernield is, volgens een Grieksch opschrift op hetzelfde gevonden wordende, vervaardigd door *Apollonius van Atheenen*, welke kort ná *Alexanders* dood, en dus ná het jaar der Waereld 3681 aldaar gebloed heeft; en eene tweehoofdige Term verbeeldende *Sappho* en heur' minnaar *Phaön*, als ook aan de andere zijde der deur, een jongelingsromp uit het Musæum van het Vaticaan. — Alle deze Beelden zijn op voetstukken geplaatst, welken op eene zeer gemakkelijke wijze, op rollen loopen, en door één' man, waar men dezelve plaatsen wil, verschoven kunnen worden, ten einde dezelve van alle zijden te kunnen bestudeeren en nateekenen; een zwart geschilderd ligt houten hekjen, zondert de-
zel-

zelve van het overige der zaal af, ten
 einde deze kunststukken te beter
 beschadigen te bewaaren; rondom deze
 zaal zijn nog verscheiden antieke Bus-
 ten, als die van den *Hercules van Farne-*
se, van *Alexander* en *Jupiter Olympius*,
Antinous, *Esculapius*, *Ariadne*, de klei-
 ne *Apollo (il Apolline)* enz. op con-
 soles geplaatst, 't welk alles te samen
 voor den kunstlievenden beschouwer een
 onverzaadlijk gezicht opleevert, daar
 de fraaiheid en zindelijkheid van deze
 uitmuntende verzameling elk opgetogen
 houdt, en in zulke eene nette orde el-
 ders te vergeefsch gezocht wordt. De
 muuren zijn met een ligte blaauwe verw
 gedekt, ten einde de witte Pleisterbeelden
 zo veel te beter tegen dezelve zouden
 uitkomen, het geen een zeer bevallige
 en zachte uitwerking voor het gezicht
 doet, waarbij de invalling van het licht,
 door middel van bijzondere, daar toe in-
 gerichte luiken, zodanig geleid kan wor-
 den, dat de Teekenaar het beeld, 't welk

BEELDEN-
ZAAL OF
GAANERIJ
VAN PLEIS-
TERBEEL-
DEN.

hij verkiest te bestudeeren, na zijn believen, verlichten kan. Eindelijk vindt men in dezelve zaal, aan de linkfche zijde van de groote middendeur, een ruime kas, tot berging der overige Papierkunst, en in 't Portaal, waarmede men naar het Kabinetjen dezer Zaaie gaat, insgelijks nog twee kassen, tot berging van kleine Pleisterbeelden en andere kleinigheden.

KABINET.

De groote middendeur uitgetreden zijnde, komt men in het kabinet der kunstzaal, 't welk ter berging en plaatfing van kleine Pleisterbeelden, tot studie der Tekenaaren dienende, gebezigd wordt, waar toe hier ook eene daar mede opgevulde kas gevonden wordt. Voor den fchoorsteen, welke hier even als in het tegenovergelegen kabinet gevonden wordt, hangt een fraai afgietsel van Pleister, van een antiek Basrelief, verbeeldende Bacchus met wijngaardranken gehuld, en onder den fchoorsteen is het beengestel van het hoofd eener cachelot-visch geplaatst.

Dit

Dit vertrek is van dezelfde groote en af-
 meeting als het kabinetjen van de Gehoor-
 zaal, 't welke 'er onder gelegen is.

BEELDEN-
 ZAAL OF
 GAANERIJ
 VAN PLEIS-
 TERBEEL-
 DEN.

Dit kabinetjen langs de zijddeur uitko-
 mende, bevindt men zig weder op de
 gaanerij der derde verdieping van het
 Voorgebouw, en voords de regte hand
 omflaande, vindt men een' trap, welke
 tot den zolder van het Voorgebouw ge-
 leidt, en den Beschouwer brengt op de

VIERDE VERDIEPING

VAN HET VOORGEBOUW.

welke tot een zolder en bergplaats van
 verscheiden benoodigdheden geschikt is;
 hier worden ook des zondags de proeven
 met het zonnemikroskoop, ingevalle de
 gelegenheid zich daar toe aanbiedt, door
 de ijverige medeleden J. A. VAN HE-
 MERT en J. BUIJS genomen; ook is
 hier het kunstig werktuig, waar door de
 luiken in den lamptaarn der Tekenzaale,
 met verscheidene katrollen en draaispillen

VOORZOL-
 DER.

be-

VOORZOL-
DER.

LEIDEKKERS
ZOLDER.

bewogen worden, geplaatst; op dezen Zolder ontmoet men een' trap die naar een' hooger Zolder geleidt, welke boven de Portaaen loopt, en waar de Leidekkers hunne leijen, ter dekking van het rondloopende dak van het achtergebouw gereed maaken, waar men ook, door middel van een aldaar geplaatst Dakvenster, de beste gelegenheid heeft om over het met lood belegde plat, het welke de Portaaen dekt, het schuinsche dak van het achtergebouw te bereiken, en op deszelfs breedte rondgaande lijst de ladders, tot dekking van dit dak met leijen, te plaatsen.

Van daar weder den trap aftreedende en op den Voorzolder komende, verleent een vertrek boven het kabinet der Kunstzaale gebouwd, toegang tot de bovenste gaanerie van den grooten trap, die hier met eene rondgaande gladhouten Balustrade eindigt; uit dit helder en door middel van vier ronde glasraamen verlicht Portaal, treedt men een' trap op, welke geleidt tot de

DER-

DERDE VERDIEPING BENEDEN-
ZOLDER VAN
HET ACH-
TERGE-
BOUW.

VAN HET ACHTERGEBOUW.

Zijnde dit een groote Zolder, van dezelfde breedte der zaal van de Natuurkunde, en derzelve Corridor, waarover hij heenen loopt, en dus ter breedte van 60, bij eene lengte van 70 voeten. In het midden van dezen Zolder, is eene ruimte met een schot en glazen deuren afgeschooten, waar in de door de geheele hoogte van het achtergebouw loopende Koker, met een Balustrade uitkomt; welke plaats geschikt is om aldaar de, nauwkeurigheid en afzondering vereischende, proeven over den versnellenden val van lichamen van gelijke oppervlakten en ongelijken inhoud, te doen. Binnen dit rond afgesloten vertrek is eene glazen deur, welke toegang geeft tot een vertrek, 't welke vlak tegen het zuiden geplaatst is, en waar in de Meridiaan, ten dienste van de Sterrekundige waarneemingen getrokken

ken

MERIDIAAN
KAMER.

ken is. De muur des Gebouws, welke tot deze hoogte strekt, dient voor de plaatsing des Meridiaan Kijkers, zijnde daar in eene opening gemaakt, ter breedte van de horizontale as van dit werktuig, 't welk dus als op een' massiven voet staat, en in de koperen pannen ter weêrzijde in den muur bevestigd, bewogen wordt. In het zuidelijk dakvenster is een klep gemaakt, die naderhand nog vergroot werd, zo dat men thands door den Meridiaan een boog van 82 graaden overziet, en de Hemelverschijnselen in den zuider Meridiaan, van den Horizon tot op deze hoogte, kan waarneemen.

Daar de vloer der Meridiaan Kamer, zo wel als die der geheele zoldering dubbel ligt, verkreeg men gelegenheid, om, behalven dezen Meridiaan Kijker, insgelijks een Astronomisch Quadrant, agter denzelven, zodanig in den Meridiaan te plaatsen, dat men door hetzelfde, den geheele Dierenriem, en dus de Zon, Maan

Maan en Planeeten, ten alle tijde kan waar-
 neemen; men nam ten dien einde ter helft
 van de Meridiaan Kamer de bovenste Zolde-
 ring weg, hier door de vloer bijna 3 voet
 laager wordende, konde het laatstgenoemd
 Instrument een' daar toe geschikten stand
 erlangen. Ter linkerzijde van den waarnee-
 mer, hangt het Sterrekundig Horologie, in
 dier voege, dat de tijd op hetzelfde, bij het
 gebruik van beide instrumenten kan gezien
 worden, in het midden der zoldering is een
 ander vertrekjen voor de andere Sterrekun-
 dige werktuigen. — Voords hangt hier
 een fraai Astronomisch Slinger Uurwerk,
 den waaren tijd zonder verloop aanwij-
 zende, en waarvan men zig dus in de
 Astronomische Waarneemingen, gemaks-
 halven bedienen kan. — Dit kunststuk, is
 een geschenk van den Heere JACOB JAN
 VAN HAGEN.

Voor het overige is deze zolder voor-
 zien van acht glasraamen en beziens waar-
 dig, wegens het zonderling samenstel van
 het

MERIDIAAN
 KAMER.

KAP- EN
BINDWERK.

het kap- en bindwerk, waarop zo wel de bovenste Zolder als het Starreplat rust, en welks famenstel, wegens deszelfs hecht- heid en sterkte, de goedkeuring van des- kundigen mededraagt.

De Spil van den Windvlag loopt door dezen en den boven denzelven gelegen Zolder, terwijl, dezelve onder dezen Zol- der een bogt neemt, om den Windwijzer, op de Zaal der Natuurkunde geplaatst, te kunnen bereiken.

ZIJDTRAP
NAAR HET
OBSERVATO-
RIUM.

BOVENZOL-
DER.

Van dezen Zolder den zijdtrap die naar beneden tot in het Musæum der Natuur- kunde geleidt, optreedende, komt men op een' hooger en kleineren bovenzolder van het achtergebouw, mede met acht lichten voorzien, en zo verre boven de rondom zich bevindende gebuurwooningen verhe- ven, dat men overal in 't ronde een on- gehinderd en vrij uitzicht en onbelemmer- den Horison heeft, waarom dezelve ook dienen kan, om, bij den winter, wanneer de koude niet duldt dat men zig lang in
de

de open lucht ophoude, Telescoopen te BOVENZOL-
 plaatsen, ten einde sterrekundige waar-
 neemingen te doen. Aan het zuidelijk
 vengster van dezen zolder staat de *Gno-*
mon of *Middagwijzer*, welke den waaren en
 tevens den middelbaaren tijd aanwijst; welk
 werktuig als zeer eenvoudig en niet te
 groot, van een algemeen nuttig gebruik
 kan zijn. Van daar den Trap vervolgen-
 de, genaakt men het bovenste plat van
 het achtergebouw, dienende tot een Ster-
 reschouwplaats of *Observatorium*.

Dit Plat, dat met eene Balustrade, ter
 hoogte van vijf voeten omringd is, heeft
 de lengte van circa 40 voeten, en rijst
 ruim 80 voeten boven den grond. Hier
 heeft men een schoon en onbelemmerd
 uitzicht over de gelegenheid der geheele
 Stad, en kan derzelve uitsteekende en
 Hoofdgebouwen, alle in eens bescheiden-
 lijk overzien, gelijk men ook verscheiden
 Dorpen in Waterland, als ook de Duinen
 en Grootte Kerk van Haarlem, zeer gemak-
 kelijk, met het bloote oog, ontdekken kan,

OBSERVATO-
 RIUM.

breed circa
 23, lang 40
 voeten, hoog
 van den grond
 ruim 80 voet.

OBSERVATO-
RIUM.

terwijl men als men op het in 't middenstaande Coupel-dekfel van den doorgaanden kooker, eene Telescoop plaatst, den Dom van Utrecht zeer bescheidenlijk zien kan. Hier is ook een Standaart geplaatst, om den Parallelkijker op te stellen; edoch men heeft hier een *Chronometer*, of ander goed draagbaar uurwerk bij alle waarneemingen noodig, wijl het slinger uurwerk, of zelfs de *Tikker*, in de Meridiaan kamer hangende, hier niet kunnen gehoord worden.

Wat aanbelangt den toestand van het Observatorium en de werkzaamheden op hetzelfde, ná dat, door het verdienstelijk Medelid J. F. VAN BEEK CALKOEN, de verandering aan de vloer en de klep van het dakvenster gemaakt was, liet hij het Quadrant in den Meridiaan kamer brengen, stelde het zelve in den Meridiaan, zodat een en dezelfde Waarneemer den doorgang van het Hemelsch lighaam door den Meridiaan kijker, en tevens deszelfs middag hoogte aan het Quadrant, kan waarneemen. Hij bepaalde zijne werkzaamheden,

den, tot het nauwkeurig vinden der Pools-OBSERVATO-
 hoogte ter dezer plaats, vooral door het sextant van DOLLOND, het welk de Hooglee-
 raar VAN SWINDEN, ten zijnen gebruike,
 vriendelijk voor eenigen tijd afstond; no-
 pends de lengte deedt hij insgelijks eenige
 waarneemingen, maar werdt hier in meestal
 door een ongunstige lugt verhinderd; de
 Meridiaan kijker werdt door hem met alle
 nauwkeurigheid gesteld, om dit gewigtig
 punct te bepaalen, plaatste men op het
 Aelmoesfeniers Weeshuis een teken, ten
 einde hetzelve geduurig weêr te kunnen
 vinden; wijders bepaalde hij den stand der
 draaden in den Meridiaan kijker, en be-
 rekende een tafeltjen voor dezelve na de
 onderscheidene hoogte, op welke de Ster
 doorgaat; door gedurige beproeving van
 den stand dezes werktuigs, overtuigde hij
 zig volkomen van de hegtheid van het
 Gebouw; hoe zeer men ook, met reden,
 hier voor bij den losfen grond dezer Stad,
 bedugt ware Dus is men thands alhier in
 staat zodanige waarneemingen te doen wel-
 ken

●BSERVATO-
RIUM.

ken voor den Meridiaan kijker niet hooger dan 80° , en voor het Quadrant 60° boven den Horizon in den Meridiaan voorvallen; Sterrebedekkingen, Zon-, Maan- of Satelliten-Eclipsen, kunnen door het Teleskoop, aan een der vengsters worden waargenomen; terwijl het voortreflijk Slinger uurwerk den tijd tot nog toe steeds zo nauwkeurig aanwees, dat de ijverige Sterrekundige CALKOEN in de 24 uren zelden 2//, meestal niet 1// onregelmatigheid in deszelfs Gang, gedurende een Jaar heeft kunnen ontdekken. Intusfchen vorderen de waarnemingen buiten het Meridiaan kamertjen, eene bijzondere Oplettenheid, indien men alleen zij, daar het horologe als dan niet kan gezien, en dus de oogenblikken op den tikker geteld moeten worden. —

BESLUIT.

Dit Observatorium de laatste bezienswaardige plaats van dit aanzienlijk Gebouw zijnde, zullen wij hier mede van onze Beschrijving een einde maaken.